

AVELLANUS ARCADIUS, CAHUN
DAVID-LÉON

**PERICLA
NAVARCHI
MAGONIS**

Arcadius Avellanus
David-Léon Cahun
Pericla Navarchi Magonis

http://www.litres.ru/pages/biblio_book/?art=24181004

*Pericla Navarchi Magonis / sive Expeditio Phoenicia Annis Ante Christum
Mille:*

Содержание

INTRODUCTION	4
PRÆFATIO AUCTORIS	7
CAPUT I	9
CAPUT II	33
CAPUT III	65
CAPUT IV	86
CAPUT V	105
Конец ознакомительного фрагмента.	119

Léon Cahun

Pericla Navarchi Magonis / sive Expeditio Phoenicia

Annis Ante Christum Mille

INTRODUCTION

The easiest way to learn a language is by its use and in this respect Latin is like other languages, – it should be studied with use, and used with study. In teaching Latin, however, schools follow no such simple methods. Latin is taught with hardly any effort at its use and in most cases with no effort to add to the classical text any reading in Latin which would attract the interest of the young and which they could take up out of class for its own sake. The student begins by committing to memory the many forms and rules of an inflected language – no small task to undertake at the age of twelve or thirteen years, – and through this laborious drudgery is introduced to a small amount of text selected from Cæsar, Nepos, Sallust, Cicero and Virgil – excellent texts for the class-room, but not likely to be read at home for pleasure, except by those children, if such there be, who find entertainment out of school in reading Webster, Burke

and Milton.

For children who like fairy stories and romance, who like to read of sea-fights and adventure, this account of "The Adventures of Captain Mago" has been translated into excellent Latin by Dr. Arcadius Avellanus, and my advice to those who take the book up, is – don't turn the reading into work. The Latin is not very difficult. Some of the descriptions may not be easy, but descriptions can be passed over and the action is not hard to follow. After reading a few pages in this manner you will be surprised to find that the book can be read for the sake of the story; go a little further and forms and rules which were hard to learn from the grammar will have concrete meaning and a familiar air. Long before the end you will like Latin and will begin to find class-room work much easier.

This book is one of several stories which Dr. Avellanus has translated into Latin and which in their manuscript form have together been called the Mount Hope Classics. One of the short stories in this series, Mr. Ruskin's "King of the Golden River" was recently published in pamphlet form under the title "Rex Aurei Rivi" and met with such demand that the small edition was soon exhausted. The present volume which is the first book to be published from the Mount Hope Classics is printed primarily for my own children, but a somewhat larger edition has been published than was ventured when Rex Aurei Rivi was printed, and while this edition holds out copies may be purchased at the address given below.

37 Wall Street, New York City
E. Parmalee Prentice

PRÆFATIO AUCTORIS

Paginæ hicce secuturæ nihil sibi novi, nihil eruditæ disquisitionis, vindicant. Solum earum atque unicum propositum est, imaginem priscorum temporum, ut mundus mille ante Christianum ævum annis exstiterat, adumbrare, popularique, præsertim pro iuventute, sermone summam exhibere notitiarum, rerumque multifariarum, quæ nobis in libris passim obviam fiunt, qui libri, partim propter caritatem pretii, partim propter rationem abstrusam ac doctam narrationis, plerisque haud patent.

Verendum mihi erat, ne si paginas fictæ huius narrationis, quippe cuius solum propositum est doctrinam *iucunde* impertiri, effusis notis onerarem, totum opus obruerem: licet hic tamen semel memorare, omnia, quæ hic historiam Phœnicum respiciunt, ex uno alterove opere auctorum, a me consultorum, amplissimis argumentis suffulciri posse.

Præcipuorum huius generis auctorum, operumque eorum elenchum hicce subiungo:

1. *F. C. Movers*, Das Phönizische Alterthum.
2. *E. Renan*, Mission in Phénicie.
3. *Daux*, Recherches sur les Emporia phéniciens dans le Zeugis et le Byzacium.
4. *Nathan Davis*, Carthage and her Remains.
5. *Wilkinson*, Manners and Customs of Ancient

Egyptians.

6. *Hoeckh*, Kreta.

7. *Grote*, History of Greece.

8. *Mommsen*, Geschichte der Römischen Republik (Introductio, et Cap. I).

9. *Bourguignat*, Monuments mégalithiques du Nord de l'Afrique.

10. *Fergusson*, Rude Stone Monuments.

11. *Broca*, atque *A. Bertrand*, Celtes, Gaulois et Francs.

12. *Abbé Bargès*, Interpretation d'une Inscription phénicienne trouvée à Marseille.

13. *Layard*, Nineveh and its Remains.

14. *Botta*, Fouilles de Babylone.

15. *Reuss*, New translation of the Bible.

Denique paucæ notæ ad calcem adiectæ sunt,¹ e quibus palam esse potest, quid per totum opus fieri potuisset. Appendicem item subnexi sub finem operis, quæ saltem obscuriores passim res illustrent, quas narratio perpetua quodammodo obscuriores reddidit.

¹ Has notas ista in editione prætermittere, iisque ad textum illustrandum novas sufficere, visum interpreti est.

CAPUT I

Quamobrem Bodmilcar, nauta Tyrius, Hannonem, scribam Sidonium, oderit

Navarchus Mago² ego sum, meque artis navigandi peritissimum esse, Hiram,³ Rex Tyriorum,⁴ probè intellexit. Tertio itaque regni sui anno evenit, ut Sidone,⁵ oppido piscatorum, capiteque Phœnicum,⁶ ad se in regiam, colloquendi causà, me evocaverit. Nimirum de meis longinquis peregrinationibus iam antea certior factus, rite cognovit quemadmodum Melitam⁷ viderim, quemadmodum ad Byrsam⁸ usque negotia factitaverim, quod quidem oppidum, a Sidoniis conditum, nunc tamen a Tyriis Carthadas⁹ appellatur; ac, denique, quemadmodum ad dissitissimas Gades¹⁰, in regione

² Nomen viri; *vide notam 1 in fine libri.*

³ Regnavit Tyri ab anno 980, ad an. 947 ante Christum; vide n. 2.

⁴ De Tyriis; v. n. 3.

⁵ Urbs maxima, et caput Phœnices; v. n. 4.

⁶ Canaanitæ, vicini Palæstinæ; v. n. 5.

⁷ Malta; v. n. 6.

⁸ Arx Carthaginis; v. n. 7.

⁹ Carthago; v. n. 8.

¹⁰ Cadiz, in Hispania; v. n. 9.

Tartessorum,¹¹ pervenerim.

At lapsu temporis sol gloriæ Sidoniorum inclinare, fortunæque recedere cœperunt. Dum enim Tyriorum navigia longè latèque maria in suam redegerunt potestatem, mercatores eorundem terras quaquaversum peragraverunt. Enimverò Tyrii placuit regem sibi creare, qui per suffetes,¹² vices eius agentes, cætera Phœnicum oppida sibi subegit. Sic igitur fortunæ Tyriorum in diem augescere cœperunt, unde factum est, ut nautæ, mercatoresque ex oppidis Sidon, Gebal, Arvad, atque Byblo,¹³ Tyrum confluerent, ibique suis cœtibus, mercatorumque collegiis, iam tum summa potestate pollutibus, societate se iungerent.

Quum ego itaque Regi Hiram obsequii præsto officia, ipse me edocet, amico et socio suo Davidi, Regi Iudæorum, in votis esse, ad condendum Deo suo Adonai¹⁴ templum, materiam undique comparare, Hierosolymaque,¹⁵ urbem suam, convectari curare, sibi vero in animo esse, regiâ munificentiam ad molimentum omnem opem atque operam conferre. Proinde, Rex suadet mihi, ut suis sumptibus, aptam classem comparem, iter Tartessum suscipiam, copiam argenti, aliaque quælibet rara, pretiosaque eius regionis producta conquiram, quæ ad templum illud

¹¹ Insula Hispaniæ; v. n. 10.

¹² Consules; n. 11.

¹³ Nomina oppidorum; n. 12.

¹⁴ Domino; n. 13.

¹⁵ Urbs in Palæstina; n. 14.

adornandum sumptuosissima, et maxime accommodata esse videantur.

Quandoquidem desiderio revisendæ Tartessi, regionumque Occidui utique perquam ardebam, propositum Regis peravide amplector, eumque certiozem reddo, non plus temporis me mihi sumpturum quam quod ad comparandam, instruendamque classem, et ad conducendas operas,¹⁶ sufficere iudicavero.

Ad Festum Vernum, quo tempore navigatio annue instaurari solet, duo usque menses supererant. Hoc temporis intervallum mihi affatim sufficiebat, nam, præterquam quòd iussu Regis prius Ioppam¹⁷ navigare, illinc autem, ad excipienda Regis Davidis mandata, Hierosolyma proficisci debebam, opus in præsentia non erat, ut præter mea navigia nautasque, ullius rei curâ tenerer; satis enim mihi constabat fore, ut frugum, militumque ferax Iudæa mihi copiam victús militumque suppeditura esset.

Tam pronas aures suis præceptis me præbuisse Regi pergratum erat. Quapropter ærarium¹⁸ suum mihi mille siclos¹⁹ argenteos statim adnumerare iussit, ut instantibus indigentis meis consulere possem; præfectis autem armamentarii²⁰ demandavit, ut, si quo ligno, cannabi, aut ære indigerem, eorum

¹⁶ Laboratores.

¹⁷ Jaffa, portus Palæstinæ; n. 15.

¹⁸ Pecuniæ custos.

¹⁹ Pecunia Iudaica, ciricter \$0.65; n. 16.

²⁰ Ubi arma fiunt; *demando* = impero.

voluntate inde tollere possem.

His peractis, Regi valedixi, meque ad scribam meum Hannonem, gubernatoremque Himilconem²¹ contuli, iste enim alter cunctis in meis peregrinationibus comes mihi esse consuevit. Hi, dum ego apud Regem morabar, in scamno, iuxta portam regiæ²² sedentes me præstolabantur, de causis disputantes, quæ animum Regis inducere videbantur, ut nos Sidone accersi iussisset; unde haud perperam coniectabant quoddam cœptum impendere, ac discrimina, ipsis haud ingrata, sublatare. Quamobrem, simulac vultum meum lætitiæ æstu rubentem conspicantur, Hanno

"Salve," inquit, alacri voce, "Here redux! Pro certo auguror Regem aliquod cordis tui votum præstitisse."

"Probe, Pol, hariolaris" inquam, "et quid tu id esse putas?"

"Fortasse" ait ille, "nova sufficietur navis ei, quam in Syrti Maiori²³ amiseras; atque, insuper, vectura non spernendæ molis; quisnam Sidonius hoc amplius speret?" Tum ego:

"Scite" inquam, "mi Hanno, coniectas; tamen et aliquid aliud præterea. Verum bona nostra fortuna etiam postulat, ut vota nostra extemplo persolvamus. Festinemus itaque ad fanum Astartes,²⁴ reddamus Divæ grates, eiusque tutelam nobis Ioppam tendentibus efflagitemus. Ioppam enim navigabimus,

²¹ Nomina virorum; n. 17.

²² Palatium Regis.

²³ Sinus Maris Tripolitani.

²⁴ Nomen Deæ Veneris Phœnicum, Dea navigationis; n. 18.

illinc autem Tartessum."

"Tartessum!" velut echo lætabunda resonabat vox Himilconis, ad cœlum levato uno oculo, siquidem alterum prælio navali amiserat. "Siccine, Tartessum?" iterum clamitat, "O Dii fatorum navium arbitri, vos, o sidera, quæ in stega excubans toties lustrare consuevi, en vobis senos siclos paratos offero, non enim plures suppetunt. Verum conferte me Tartessum, faciteque ut mihi obviam sceleratus ille occurrat, cuius lancea me oculo orbavit, iam ego pulchre faciam ut mucronem pugionis mei Chalcidici²⁵ sub ima costa sua terebrare sentiat; præterea etiam bovem in hostiam vobis voveo, eximiorem Api,²⁶ fatuorum Ægyptiorum Deo."

Hanno minus æstuabat. "Ex mea parte" inquit, "satis existimabo, si ex ærumnosa lorá²⁷ Iudaica, vilibusque mercimoniis Sidonicis, tantum mihi cambire²⁸ contingat, ut commodum argenti cumulum aggerere valeam. Ac tum mirum quam lubebit villam in littore condere, ubi celocem²⁹ meam, purpureis velis actam, æquora perarantem contemplando, licebit vitam luxu lautam degere."

"Memineris attamen" eum moneo, "priusquam detur vitam luxu tumentem in ædibus refulgentibus otio agere, haud dubie

²⁵ Oppidum in Eubœa (Negroponte); n. 19.

²⁶ Bos, Deus Ægyptiorum; n. 20.

²⁷ Vinum minus bonum; n. 21

²⁸ Merces emutare, non vendere; n. 22

²⁹ Navicula celerior, pro luxu.

nobis instare sortem, ut noctes, nec paucas, sub dio, asperiori sub cœlo Occidentis agamus; nec semel famem nostram ut tenui victu, arido crustulo expleamus, antequam eo genere vitæ opiparæ potiaris." Ad hæc ille:

"Eo" inquit "iucundius erit in præterita respectare; et quum licuerit in nostris sumptuosis pulvinaribus reclinare, atque tum memoriam discriminum recolendo, tum auscultantibus ea hospitibus repræsentando, geminâ frui voluptate."

Sermocinationes istiusmodi nos detinebant usque eò dum ad cupressetum pervenimus, cuius e medio argentatum templi Astartes tectum emicabat. Ædificium, iubare solis, ad Occasum vergentis coruscum, obliquos Phœbi radios, ex inauratis pinnaculis quæ graciles pilæ sustinebant, prorsum refundens, fulgoris pompâ renidebat. Circum, in luco, sacræ volitabant palumbes, quæ luci sacra loca subinde ambientes, in perticis inauratis, pilas columnasque constringentibus conquieverunt. Passim greges puellarum in luco conspiciebantur, quæ in stolis albis, purpure aut argento patagiatis, partim mala granata pro sacrificio in templum deferebant, partim animi causa spatiari videbantur. Quandoque, quum fores templi patefiebant, e longinquo concentus sistrorum, tiliarum, et cithararum, quibus sacerdotes laudes Deæ celebrabant, exaudiebantur. Hi moduli, numerique concentus ac musicæ, quibus lenis palumbum gemitus sese immiscebat, tum etiam securarum³⁰ virginum soluti cachinni inter hæc resonantes tales fuerunt, ut sonitus in

³⁰ Sine cura.

arcantum quoddam murmur suaviter conflueret, nec facile fieri poterat, ut animos nostri similium præteriret, quorum aures, his insuetæ, haud unquam aliud, magisque concinnum, quam navium stridorem, gemitum fluctuum, atque ventorum boatum percipere consuevissent.

Interim ego cum Himilcone consultum adivi elenchum, qui pretia hostiarum ferebat. Hæc pretia tabulis æneis erant insculpta, quæ tabulæ ad dextrum in introitu ad vestibulum templi basi marmoreæ ingentis palumbis erant affixæ. In sacrificium placuit mihi aliquot fructus, unamque placentam eligere, quorum pretium unum siclum non excedebat; ubi autem me converto, ut Hannonem advocem, ecce obviam mihi fit aliquis, tenui ac squalidâ nautarum tunicâ indutus, qui celeri gradu, maledicta mutiens, versus me festinavit.

"Sic me Báal Sámaim, dominus cœli!"³¹ haud mei conscius exclamo; "nonne iste Bodmilcar Tyrius est?"

Is protinus subsistit, me ictu oculi agnoscit, et inter nos salutem damus et reddimus.

Bodmilcar, quem sic necopinato conveni, unus erat e veterioribus meis comitibus. In expeditionibus meis bellicis atque mercatoriis sæpenumero solebat ad latus meum uni alterive navi præesse. Is iam et Himilconi notus erat, atque una stupebamus, ac miserti sumus status eius, in quo sese visui nostro sistebat.

"Quid, malum," inquam impatiens, "te in hunc statum

³¹ Vide Notam 23.

redegit? Namque tu olim Tyri dominus esse solebas aliquot gaulorum,³² ac minimum quaternarum barcarum,³³ narra, sodes, quid mali te afflixerit, ut te nunc hic, tamquam mendicum, vix chitonetá³⁴ indutum inveniamus?"

"Moloch³⁵ mactet, et in ima perdat damnosos Chaldæos!" furens halitat Bodmilcar. "Ut galliniceps Nergal³⁶ suus excruciet eos cunctos, ut urat assetque universos! Historia mea relatu brevis est. Auditedum! Vecturam habebam mancipiorum. Nunquam ulla vectura huic fuit comparanda, sub velis dumtaxat Tyriis. Alveus gauli mei Tyrii viros ferebat Caucasios, boum instar fortes, ac puellas Græcas, rectas et graciles, tamquam arundines; erant, insuper, Iudæi, qui vitis plectendæ, agrorumque culturæ gnari fuerunt. Hi omnes pretio ne æstimandi quidem erant."

"At vero, amice, Bodmilcar," quæro ex eo, "ubinam sunt isti omnes? Anne te numerus siclorum male venditæ mercis fefellit?"

"Ubi sint? ubi sint nunc?" vagit ille furens, "Omnes et singuli eorum in itinere sunt versus aliquod oppidum Chaldæorum, quos Dii perdant, trans Rehoboth. Loco autem siclorum sustinui calceorum ictus, liventesque plagas, quarum vestigia diu gesturus

³² Navis maior, biremis; n. 24.

³³ Navis minor, suppetiaria; n. 25

³⁴ Tunica nautarum Phœnicum; n. 26.

³⁵ Deus Ammonitarum; n. 27.

³⁶ Deus Samaritanorum; n. 28.

sum. Suffes quidem Navalis dedit mihi aliquot gerá-as,³⁷ ut ærumnam dumtaxat prævertere possem, alioquin ne micam quidem ad sustinendam vitam comparare potuissem. Tertius iam est dies ex quo Tyrum perveni, et ad hoc iter emetiendum tantum itavi, ut pedes omnino contumuissem, ac vix etiamnum par movendo essem."

"Ain' tu," quærit Himilco, "pedibus te huc venisse? Certe Hercle, poteras quoddam navigium, quod te huc deveheret, reperire."

"Navigium!" gannit subindignans Bodmilcar. "Ex quonam est moris in arido navibus vehi? Nonne prædico me ex Rehoboth, terra Chaldæorum, qui male pereant, huc venisse? Audi tamen me ex integro, tum futurum scio ut mihi compatiaris. Præ primis iter secundum littora ocepi: a Philistinis mancipia ex Caucaso comparavi. Fortunæ meæ erant paratæ. Iam domum tendebam, Phasimque in littore Chalybæo appropinquabam, quum Dii quidam alieni, quòd persuasum mihi est nec Melcarth, nec Moloch talem esse, ut nautam Tyrium hunc in modum tractent, Dii, inquam quipiam alieni sævam nobis immiserunt tempestatem. Cunctis nervis intentis, nautarum catervam perinde ac vecturam humanam satis feliciter servavi, attamen principem mercium partem amisi, naviculæ autem mere misellæ ad exitium erant quassatæ. Una tantum via salutis, præterea nihil erat reliqui, nimirum, ut quod mihi supererat, per Armeniam et Chaldæam, pedibus traducerem, ea spe fultus,

³⁷ Una vigesima pars sicli; n. 29.

ut eo itinere alicubi mercatoribus occurrerem, iisque mancipia mea divenderem. At Dii ne nunc quidem mihi propitios se præbuerunt. Nimirum turba Chaldæorum nos adorta est. Nos quinquaginta armati ad catervam quadringentorum mancipiorum tuendam non sufficebamus; quæ ut erat misera et improba, nullo pacto, nec plagis, nec precibus permovenda erat, ut ad se vindicandum vel digitos saltem porrigeret. Eo proinde ventum est, ut facile opprimeremur, atque ego, cum meis una captus, abducerer. Chaldæi nos regi Ninive vendere parabant, me autem, partem meæ ipsius vecturæ factum, stupebam."

"Verumtamen, ecce te salvum! Quí id contigit?" interrogo veterem socium, "ut manus captorum effugeres? narra, sis, nobis."

"Captos mei" pergit ille, "et explorare me, et vincere neglexerunt. Ipsa, itaque, prima nocte interluni, aliquot lurcones, custodes meos, loquelis oblectabam, fabulas ipsis texendo de colubris Libycis, deque incolis Tartessi, oribus medio in pectore hiantibus, oculisque in extremis digitis sitis, atque hi ore patulo mendacia excipiebant, quibus aures sedulo offundebam, iisque adeo erant intenti, ut muneris sui prorsus essent immemores. Occasione usus, primum unius alvum sicá meá confodio, alterum autem iugulo, et confestim effugio. Celeri pede elapsus, Moloch sint grates, nebulones omnino evasi. At nunc, quum iam hic sum, Diis solis notum quid de me fiat. Si munere gubernatoris potiri nequivero, vices nautæ Tyrii gregarii me obire oportebit."

"Non oportebit, Bodmilcar," aio ego, "tempore maxime

opportuno nobis occurristi. Sint Astarti grates, ille tu ipse es, quo maxime indigeo. A Rege mihi demandatum est, ut classem Tartessum navigaturam instruam; expeditioni ipse præsum, sicque licet mihi alterum a me præfectum te creare. Gubernator meus Himilco est, hic autem est Hanno, scriba meus; nunc autem in itinere sumus ad templum Deæ, et iam intrabimus ædem, ut coram Dea pactum litteris mandemus." Tum Bodmilcar:

"Dii te ament, Mago chare!" gratus respondet, "omnes Superi æquas tibi referant vices. Si mihi dabitur tecum Tartessum navigare, iniurias, mihi a Chaldæis illatas, haud ægre tulero. Modo Melcarth siverit ut idonea navis nobis contingat, Himilcone duce iter nobis prospere cedet, etiamsi ad ultimas mundi oras eundum sit."

Hanno, qui se interea nobis adiunxerat, e balteo suo atramentarium calamosque exprompsit, item cotem ad hos acuendos, in gradum templi consedit leges pacti litteris mandaturus, quibus ego præfectus classis creabar, Bodmilcar vicarius præfectus, Himilco autem gubernator princeps. Hoc facto, ego et Himilco sigilla nostra affiximus documento, quod et Bodmilcar facturus erat, et sigillum suum, vix sibi conscius, apud se quæritabat, quum demum illi incidit sibi id a Chaldæis ereptum fuisse. Itaque ego illi vicanos siclos obtuli, quibus et novum sigillum, et quædam indumenta compararet. Tum ego cum Himilcone ad sacrificium e fructibus et placenta Deæ Astarti offerendum processi; quo peracto, animis mire erectis, iter in portum fleximus, ubi leve nostrum navigium *Gadita*

paratum præsto fuit.

Postridie ad opus nostrum alacriter nos accinximus. Rationem itineris in papyro expressi. Statui meam *Gaditam* expeditam servare, sed consultum duxi gaulum in vicem actuarii fieri ad vectandas merces, duasque barcas suppetiarias gaulo, utpote qui nimiá aquá impeditus, littora propius accedere nequiret. Pro comitatu duas triremes ampliores, cum duplici stegá, quinquaginta remis actas selegi, similes paulo ante Sidoni inventis. Hoc ipso tempore Tyrii tres huiusmodi triremes in portu habebent, quæ quidem admodum celeres, nec aquis impeditæ, in prora validis rostris erant armatæ, ac tam velis, quam remis actæ, tum in usum bellicum, tum in mercatorium aptæ erant.

Constitui, porro, ut carinæ lateraque horum navigiorum e cedro, mali autem atque antennæ e robore Basanico, e Iudæa, fierent. Morem veterem, quo vela e iuncis Galilæis, aut e fibris papyraceis parabantur, abrogavi, quod malebam ut eadem e præclara nostra Phœnicia cannabi texerentur, cuius in tenacissimam texturam apparandæ, incolæ Arvad, atque Tyrii, peritissimi erant. Materia hæc eadem erat, ex qua funes meos plecti curavi.

Ut armificinam perambulabam, mirabar ingentem copiam æris coacervati, quum sub oculos meos cecidit plumbum album, quod a Celtis, procul ad Aquilonem occiduam situs, obtentum erat. Antea quam ego iter eo susceperam, insulæ eæ prope ignotæ fuerunt. Mihi, profecto, persuasum est disquisitionem ibi a me institutam haud minorem in Phœnices contulisse utilitatem,

quam beneficia quæ binis ante sæculis e reperiis ad Tartessum argentifodinis redundaverant, licere mihi asseverare.

Conspectus æris me permovit, ut consilium, quod mecum iam dudumolvebam, exsequerem. Tunc mihi occurrit, si carina, perinde ac latera sub aqua, eodem modo quo prora, ære muniretur, futurum esse, ut navigium multo firmiter evadaret, nec lignum tam facile putresceret. Statui itaque proras triremum e dura mixtura plumbi albi cuprique fuso metallo obducere, carinas autem atque latera aquis mersa omnium quatuor navigiorum lamnis æreis cusis obdere. Æs Cypreum, ceu nimis molle ac spongiosum, meo proposito ineptum iudicavi; quod vero Libanus gignit nimis rigidum ac fragile; sed metallum Cilicium, utpote perquam firmum, et tamen ductile, usui meo aptissimum censui. Chelesbáal itaque, manceps Tyrius, operi se extemplo accinxit, atque lamnas, tres cubitos longas, ac duos latas, excudere cœpit.

Rex ducentos fabros imperio meo subiecit. Ut vero horum laboribus penitus invigilare possem, placuit mihi domicilium cum sociis Viá Picatorum, e regione armamentarii conducere, unde e fenestris meis, in contignatione quarta, operas in Navali versantes commode perspicere poteram. Interim Hannonem elenchum mercium cambio aptarum conficere iussi. Ipse et Himilco his potissimum rebus sedulo congerendis erant dediti, Bodmilcar vero, duobus nautis accitis, vicinia portus solebat perambulare, ac, satis prospero eventu, tentabat nautas pro mea caterva, ex otiosis, allectare, qui galeris inclinibus circumquaque

errabundi conduci gestiebant.

Die primo mensis Nisan,³⁸ integris quatuor septimanis ex quo munus mihi commissum susceperam, domum redux, cœnatum, socios altercantes offendi.

"Heus," inquam, cubiculum ingressus, "quid mali vos agitat? quid rixamini?" Tum Hanno:

"Bodmilcari," inquit, "ostendere volo buculo eum haud amplius sapere; nec se camelo Bactriano comptiorem præbere." Ad hæc Bodmilcar,

"Tune," ait indignabundus, "tantam me contumeliam ab id genus ephebo ferre oportere arbitraberis? Egone ista convitia a simio hoc genus sylvestri tolerem, qui pupæ instar primo venti halitu vagiet, nosque ut se sicco restauremus flagitabit? Hic enim vitam medio inter scribillatores mulierculasque degere sciens est usque adeo, ut animo virili haud plus testudine hortensi polleat."

Cui Hanno: "Vera, Hercle, memoras," per sarcasum respondit, "enimvero experientiâ tibi par non sum; me enim Chaldæi plagis non docuerunt, nec servi mei tergum mihi triverunt. Verumtamen, quamvis vigesimum nonnisi ætatis annum agam, primo quoque tempore me mare reformidare comperieris, licebit, ut me, soleæ instar tritæ, in mare præcipitem des. Cæterum, iter maritimum iam ad Citium usque expertus sum; fui etiam apud Ionios, quorum linguam apprime calleo, oppido melius quam quiscumque vestrum."

"Mihine de Ioniis blateras, talpa cœca" furit Bodmilcar, "non

³⁸ Mensis Martii, et pars Aprilis; n. 30.

id mihi tentabis, quin ossa tua cuncta comminuam."

Sic fatus, pugionem suum arripit; at Hanno intrepidus urceum satis capacem pro telo sublevat.

"Siste! siste!" ingerit se Himilco, "vide ne pretiosum nectar disperseris;" atque dum ego brachium Bodmilcaris arceo, ipse urceum illi adimit, et in angulum cubiculi statuit.

Tum ad rixantes conversus, sic eos alloquor: "Iurgium hoc vestrum ferendum non est; uterque vestrum mihi paret, et eapropter mandatis meis obtemperabitis; amice vos geratis; male se habebit qui secus egerit. Interim, dic, velim quid sibi ista de Ioniis loquela velit?"

Hanno, in signum obedientiæ, manum porrigit, iniuriæ Bodmilcari illatæ se pœnitere ait, me autem certiozem facere, ioci causa eum laccessisse.

"Vide, sis," obtestor Bodmilcarem, "ne Hannonem tibi subditum arbitreris, quin ut eum tibi omnino parem tractes. Interim, edissere, rogo, quid ipse tam probrosi dixerit, ut tu adeo succendaris?"

Bodmilcar pudore videbatur affici, stabatque barbam torsitans, et quin oculos attolleret, sic fatur:

"Inter captivos, mihi a Chaldæis ereptos, erat quædam puella Ionica, quam mihi in uxorem sumere in votis fuit. Eam rem Hannoni memoravi, sed ipse nihil nisi me derisit; aiebat præterea puellam sua sponte cum Chaldæis profugisse, ne in manus meas incideret; atque hæc sua contumelia me in furorem egit."

"Atqui ego," interpellat Hanno, "eum exasperare nullo modo

volebam, nec nisi e ioco insulso id patravi, quum eum insimularem velut iam prope vetulum pro sponsa adeo iuvencula; insuper, virgines Ionicas suavi odore florum, aromatumque fragrantia, quam nidore bituminis, potius delectari."

"Ineptissime fecisti," increpo eum quam poteram severissime, quamquam, revera, ridere gestiebam.

Denique suadeo illis ut litem componant, in gratiam redeant, pacemque poculo vini confirmant. Hanno se paratissimum præbet his verbis:

"Ego quidem ex imo corde, et sic Astarte me adiuvet, ut mihi canos eius offendere unquam in animo sit." Bodmilcar tamen manum porrectam haud tam alacri animoprehendit, et invitum se agere satis erat clarum.

Quoniam Himilconi nullum in præsentipericulum conflagendi superesse videbatur, urceum suum ex tuto iterum protulit. Dissidii eius posthac nullum indicium audivi; me tamen latere nullo pacto poterat Bodmilcarem nunquam postea in Hannonem eo, quo ante, animo fuisse; nam cum eo, præterquam quod vitari non poterat, nunquam amplius verba fecit.

Circa septimanam post, quum in armamentario versarer, ut funes pro rudentibus exquirerem, Himilco currens ad me venit, nuntiavitque servum regium adesse, ut mihi mandata regis tradat. Ut in conspectum eius veni, Syrium³⁹ vidi spadonem hirtum, vultu fucato, pallio acu picto indutum, more suæ gentis, maiusculas in aures gerentem. Ipse manu longiorem baculum

³⁹ Natione Syrus; *spado* = eunuchus; n. 31.

gestabat, specie malogranati in capulo, languoreque quodam blæso verba efferebat.

Postquam me a summo ad imum acie perscrutatus esset, "Tune," me affatur, "es Navarchus Mago, Regius navium Magister?"

Me annuente, prosequitur: "Ego Hazael⁴⁰ sum, e familia regia; hic in digito cernes anulum signatorium, indicium auctoritatis meæ exercendæ. Eam ob causam ad te veni, ut genus inspicerem navigiorum, quæ tu ædificas; præsertim tamen te edoctum esse volo, ut pro me, regioque mancipio, quod iussu heri mei, ad Pharaonem, regem Ægypti, deduco, aptæ et accommodatæ casteriæ parentur. Duas dumtaxat camas commodas fieri oportebit; atque mandatum regis est, ut postea quam

Hierosolyma visitaveris, nos in Ægyptum devehas."

Præter modum stupefactus hominis proterviâ tranquillâ, "Quod ad tuum de camis præscriptum," inquam, "attinet, monitum te esse volo, in navibus penes navarchum, eiusque gubernatorem, omnem esse potestatem loca quibuslibet vectoribus ad arbitrium attribuendi."

"Esto ut vis," respondet spado, "nihilo tamen secius fieri oportebit, ut pro me, ac pro regio mancipio duæ casteriæ seorsim, rite adornatæ, tapetibusque instructæ apparentur. Fieri enim nullo pacto poterit, ut nobis cum rudibus picatisque nautis convictus sit."

⁴⁰ Nomen proprium viri; *familia* = famuli, servi; n. 32.

Gestiebam facete admodum, ut Hazael sentiret, quæ voluptas esset per totam corporis sui longitudinem in sordibus humi iacere, compescui tamen iram, et,

"Aliquid comminiscar," respondi illi; "aut enim pariete curabo in angulo alvei cellam obsepiri, aut vero e tabulis in stega casteriam fabricari; quidquid tamen futurum sit, id muneri navis offendiculo esse non licebit. Quum tibi in navi locum providero, tuum erit, ut libuerit, locum supellectili instruere et adornare; memineris tamen, tua stragula, sipariaque primâ tempestate corruptum iri. Verum de his tuum, non meum erit cavere."

At spado nihil pensi faciens sic prosequitur. "Utramque casteriam oportebit luminis⁴¹ duodenum cubitorum in longitudinem, et senum in latitudinem habere; sex scamna e santalo⁴² et ebore fieri oportet; spondas ex opere intestinario,⁴³ fenestrarum denique quadraturas arcte aptabiles fieri curabis."

"Quid? fieri curabo?" quæro ex eo, "Nonne modo explicui tibi casteriam ad proprium tuum arbitrium abs te instrui et adornari posse et debere? Quanta, et ubi ea sita sit, meum erit videre; meâ voluntate his in rebus potius nihil erit. Per me licebit ut tuo domino nunties, pro utroque vestrum in navi provisum iri; quidquid tamen statuero, ei omnino nulli fas erit refragari."

Temeritate meâ spado quodammodo stupefactus, tacitus me

⁴¹ Spatium internum.

⁴² Lignum pretiosum; n. 33.

⁴³ Opus e frustulis factum.

contuebatur, satis tamen intelligere parebat me non eum esse, qui iocorum admodum patiens existimandus sit. Interim secum quædam mutiebat, quasi diceret, satius esse me operam dare, ut omnia rite, et e sententiâ fierent; ac, tandem, quin ulla amplius verba fecisset, discessit. Oculis eum parumper sequebar, tum ad Himilconem conversus, qui ad excipienda verba mea satis prope adstabat, hæc dixi:

"Nisi admodum fallor, antequam negotia nostra cum eo explicuerimus, satis incommodi ab eo accipiemus."

"Haudquaquam," inquit Himilco; "iam ego curabo ne id fiat. Antequam fucata ista bellua plus quam fas sit negotiis nostris se ingerat, funem circa calces sentiet, et capite aquis merso pendebit toto ab Ioppa ad Tartessum usque itinere. Ii profecto non sumus, qui instar asinorum se ludificari perferamus."

"Minime vero," assentior illi; "sed, fortasse, omnia prospere cedent; Moloch nostrum præsidium erit, nec Numen Astartes nos iam in alto versaturos, deficient. Si verum me fateri oporteat, maior circa Hannonis cum Bodmilcare mihi similitatem sollicitudo est."

"Cæterum," excipit Himilco, "decet nos optima sperare; nam Bodmilcar in oneraria muneribus tenebitur, nos vero sedulo dabimus operam, ut Hanno in aliqua barca officio fungatur."

"Vera," inquam "memoras; enitendum nobis profecto erit, ut alter ab altero seiungatur. Quod vero ad postulata huius spadonis attinet, non, Hercle, perspicio, utrum satius ducendum sit casteriam pro eo in altera oneraria, utpote spatiosiori, fieri, an

vero hic, in mea navi, ut eos perpetuo sub meis oculis habeam. Dii tam mancipium, quam spadonem istum male perdant!"

Hoc eodem puncto temporis Hanno accedit cum volumine papyri in manu, videbaturque sensum collocationis nostræ percepisse.

"Quid rei est?" quærit ille. "Mancipium atque spadonem quemdam nobiscum vectum iri audio. Cura eorum certe mihi obvenire deberet. Officium hoc genus semper scribarum esse solet. Præterea, in studiis magicis ego iam non parum operæ posui; quin etiam ego plus quam magus quisquam calleo horum indolem, quidque illi concupiscant, vel quid aversentur, accurate teneo."

Contra hæc ego ostendi hos in Ægypto, quo profecturi erant, satis magorum inventuros, mihiq̄ue in animo esse, ut iidem perpetuo ante oculos positi sint. Tum ille:

"Actum itaque est," inquit, "de meis propositis, eos calligraphiam, rhetoricam, vel quidquid aliud, docendi, oportebitque me" ridendo subiungit, "artem meam rationum non excedere."

His dictis, papyrum suum evolvit, computumque sumptuum, quanto manupretia nautarum ac remigum steterint, mihi præponit; item rationes pecuniæ, pro mercibus, cambio idoneis, erogatæ, exhibet.

Intellexi ex eo erogationem hactenus factam, summam, talenti⁴⁴ aurei, erga quod Rex mille siclos in antecessum

⁴⁴ Circiter \$1200; n. 34.

dederat, iam longe excessisse; at vero quum me conducendo mihi demandasset, ut modum sumptibus nullum statuerem, pollicitusque esset se omnis iusti æquique dispendii curam habiturum, nulla sollicitudo me tenebat; quamobrem Hannonem minime dubitabam in regiam mittere, qui rationes exhiberet, atque, insuper, nova adminicula expeteret. Responsum munificentissimum datum.

Interea ego et Himilco haud segnes nos operi dedimus. Latera navium nostrarum e plancis abiegnis e Senir contabulari, malis quernis instrui, his vero antennas cedrinas suspendi curavimus.

Opus nostrum ex omni parte e voto cessit. *Gadita* fuit penitus refecta, undique renovata et instructa, tutela, ingens equus, oculis e vitreato⁴⁵ coruscantibus fuit illustris; latera, super atrum fundum, rubro colore erant distincta, ac, postremo, ab exteriori, duodenæ parmæ æneæ, rotundis umbonibus cupreis in medio, pendentes utrimque refulgebant.

Omnibus his ad amussim perfectis, facultatem impetravi ut *Gadita*, magno cymbalorum, tympanorum ac buccinarum choro, ad navalia in portu deduceretur. Pro re nata nactus sum a Suffete Navali velum purpureum, nonnisi in festis civitatis solemnibus adhiberi solitum. Duodecim nautæ armati, lanceis in manibus, pone æneas stabant parmas, bini et viceni autem remiges, veluti ad numeros, æquor verrebant, ut navis oloris instar, placida per undas laberetur. Gisco, gubernator, e sua statione in puppi, Himilcone e prora dirigente, clavum scite

⁴⁵ Pigmentum metallicum; n. 35.

administrabat, ego autem cum Bodmilcare, Hannoneque in catasta, ad puppim, locum tenebam. Cuncti nos festive eramus induti, plane conscii fruitionis, ex admiratione multitudinis nautarum, cæteræque turbæ spectatorum partæ voluptatis, quæ quidem turba nonmodo littora et crepidines, verum etiam gradus fastigiaque armamentarii stipabat, item Præfecturæ Navalis, et undique pompam nostram navalem acclamando spectabat. Ipse quoque Suffes Navalis unus spectatorum fuit. Hic enim in mœniano, supra fornicatam portam, sedebat, quæ porta officiosus ingressus erat, unde descensus per gradus ad crepidinem ducebat. Aspectu autem *Gaditæ* ita erat delectatus, ut huius officiales ad secum cœnandum invitaret, nautis autem nostris, ad festum parandum, ovem, grandem amphoram vini, duos corbes panum, qualos ficorum et uvæ passæ, et, denique, duodenos caseos, mitteret.

In Præfecturam pervenientes, angustas fauces intravimus, ac per opacos ambitus in turrim, versus Ortum progressi, in spatiosa aula constitimus, cuius e sublimi tholo fulgidum luminare æneum pendeat. Suffes plurimis laudibus nos extulit. Quum vero intellexisset nos instructionem omnem intra denos dies ad finem perducturos, facultatem mihi fecit ut postridie arma quoque, quibus expeditionem instaurare, adornareque vellem, pro arbitrio ex armamentario compararem.

Epulis peractis, navim e privata Suffetis crepidine conscendimus, ad nostra quisque domicilia reversuri; at Bodmilcar, subito, tanto *Gaditæ* desiderio se captum aiebat,

ut solum se in ea pernoctaturum decrevisset. Ut interea navigium nostrum iter suum per canalem, terram bifariam secantem, insulamque efficientem, silentioso lapsu sulcabat, Hanno quadam lingua peregrina cantillare cœpit. Animum ad id advertens, sciscitabar ab eo, quænam ea lingua esset. Ionicam eam esse me docuit, mirarique se aiebat, quod eam nescirem.

"Equidem," inquam, "mihi ea plane ignota est. In iis enim plagis profecto, raro mihi navigare contigit. Usquene tibi quidquam negotii cum Ioniis est?"

"Hem," inquit Hanno, "non præsto est Bodmilcar, qui in furorem agatur, nec serva hic interest, quæ cantilená mea capiatur."

"Quid ais? serva?" attonitus exclamo; "ego vero minime putabam fore ut serva tuas cantilenas curet. Estne ipsa Ionica?"

Hanno nihil, nisi risit, nec mihi respondit; paullo tamen post, sollicitanti mihi cessit, ac totam rem ex ordine patefecit.

"Hazel, spado ille," pergit Hanno, "bucco bardus, et garrula pica est. Nam quum eum, haud ita pridem, colloquendi gratia adivissem, nullo negotio ex eo elicui, eam servam, circa quam sermo versatur, a quibusdam mercatoribus Chaldaicis fuisse præstinatam, primitus vero, e proprio loco natali, ab aliquo pirata Tyrio fuisse raptam, ita ut integra puellæ historia haud fuerit res hariolatu admodum ardua." Tum ego:

"Bodmilcari" inquam, "de his rebus, ne verbum quidem! Hinc etiam plus mihi cavendum arbitror, ut spado, suaque servula in meo gaudio contineantur, alioquin, ut facile patet, finem

facinorum nunquam sumus assecuturi. Proinde, nec tu, neque Himilco, de hac re ne mu quidem usque eo facietis, donec hospites nostros molestissimos in iis terræ partibus, quo iter instituunt, sibi reddiderimus."

Uterque eorum se nihil omnino propalaturum disertis verbis confirmavit. Ex sua parte Hanno omni vehementia asseveravit si vel verbum sibi super ea re excidisset, linguam se sibi extemplo præcisurum esse, atque futurum, ut se Horo, Deo silentii Ægyptiorum pro reliquo vitæ tempore devoturus esset.

Quum interim ad domicilia quisque nostrum advenisset, loquelæ finem fecimus, quod etiam per aliquod tempus publicis officiis tantopere eramus obruti, ut nihil quidquam amplius de his rebus cogitarem.

Post hæc summam curam et operam textoribus dedi, ut vela nostra ad amussim secundum normas a Dea Tamith traditas texerentur. Curæ quoque mihi fuit ut restes meæ accurate et plecterentur, et picarentur. Providendum etiam curavi, ut transtra in ordines tam arctos disponerentur, ut haud plus spatii quam latitudo manus inter capita inferioris remigum ordinis, pedesque superiorum, intercederet. Malos quoque atque antennas, ultra consuetam stabilitatem, statis intervallis, loris deligari, ac firmari iussi, ac, postremo, navim undique laminis cupreis tegi, orasque tegmenti bullis æreis constringi.

Nunquam antehac naves tam præclaræ undis Maris Magni submissæ fuerunt.

CAPUT II

Astarti Sacra Fiunt

Biduo ante solemnia Veris, quo festo initia navigationis celebrari solebant, quodque festum universæ genti sacrum erat, navigia nostra parata in navalibus steterunt, atque spatio trium horarum, nullá adversitate interveniente, pro itinere fluctibus committebantur.

Duæ onerariæ erant septuaginta duorum cubitorum communium (duorum et sexaginta sacrorum) in longitudinem, atque septemdecim in latitudinem. Gaulus cum carina ex una planca cedrina, solida, septem et sexaginta cubitos erat longus, et viginti latus, terna habebat constrata, quaternos cubitos edita, tum a puppi, tum a prora sublimiora, ita ut ex aqua sedecim cubitos exurgeret, sed media navis tantum duodenos cubitos promineret, atque, ut dictum est, erat biremis. Onerariæ autem, ad summum oneratæ, ex æquore octo cubitos eminebant. Utraque ad centum quinquaginta nautas, et quinquaginta remiges ferendos accommodata erat; verum ego hactenus ducentos nonnisi nautas conductos habui; parabam nimirum centum milites et sagittarios conducere, qui sua portione e communi quæstu navigii contenti essent. Itaque manus gauli pleno erat numero; item *Gadita* suum habebat manuum complementum, septem et triginta hominum; barcarum autem quæque octo.

Quoniam hæ duæ naviculæ continuo remulcis erant ductandæ, gubernatoribus non egebant; sed in navigiis maioribus duo in singulis erant gubernatores instituti: alter in puppi, in prora alter, quibus omnibus Himilco erat præpositus. In fastigio cuiusque mali corbes abiegni erant aptati, in excubitorum tutamentum. Sessibula remigum in costis fiebant paribus interscalmiis. Cuncta navigia, postquam ferruminata, picataque sunt, ut aspectu *Gaditæ* similia essent, nigro pingebantur, et rubro lineabantur. Hanno pro singulis naucleris elenchum fecit, in quo nomina manuum suæ navis, omnis rudentis supernumerarii, cum nomine una, ubi variæ eiusmodi res conditæ et asservatæ essent, litteris consignata fuerunt. Singularem curam monumentis litterarum cautum erat, ubi quæque arma, cataphractæ, vasa culinaria, aquaria, cæteraque eius generis reperiri possent. Item camæ lectulive cuiusvis nautæ ac remigis, secundum loca, accurate erant consignati, nominibusque eorum insigniti. Diætæ sub catasta puppis navarcho atque gubernatoribus erant attributæ, alteræ autem, sub catasta proræ, præfectis manús, militumque datæ. In cæteris quoque navibus eadem ratio habebatur ordinis, præterquam in gaulo, quem ipse mihi elegeram, in qua casteriam contabulari iussi bifariam divisam, singulisque fenestris collustratam, in usum spadonis, servæque regiæ in eius tutela.

Hannoni perquam cordi erat ut navibus nomina aptissima tribuerentur. Placuit ei ut oneraria, quæ Bodmilcaris suberat potestati, et inter nautas cuius haud pauci servirent Tyrii,

nomine Melcarth, Dei Tyriorum, insigniretur. Alteri onerariæ nomen Dagonis⁴⁶ inditum est, ut quasi sub tutela Numinis piscium apud Philistæos posita esset; gaulus autem, quem nos eramus conscensuri, Astarti, Deæ Sidoniorum, cui nos singulari veneratione dediti eramus, sacer esset. In hac Numinum societate, utique, ne cogitandum quidem erat, ut *Gadita* suum priscum nomen servare posset; prohinc, Himilcone suadente, tum etiam quod classis eo duce usura erat, communi consensu, nomen *Cabirorum*⁴⁷ sortita est. *Bodachmon*, antistes Astartes, pro sua pietate, horum Numinum simulacris nos donavit, quorum sub tutela quodque navigium esset.

Bodmilcar onerariæ *Melcarth*, suæque subsidiariæ barca, iussus est præesse; *Dagoni* Hasdrubal, Sidonius, præponebatur, *Cabiri* autem fidei Hamilcaris concredebatur, alterius Sidonii, qui vir erat admodum peritus, audaxque nauta habebatur.

In *Astarti*, navi mea prætoria, societate mihi iunxi Hannonem scribam, Himilconem, præfectum gubernatorum; Hannibalem vero Arvadicum, quem virum fortem audacemque cognoveram, præpositum classiariorum feci.

Ab antico, perinde atque a postico, cuiusque navigii Hannibal genus tormenti, suæ inventionis, quod *scorpionem* appellabat, collocavit singulis paribus, quibus, quum res postularet, frequentia tela in hostes coniicerentur. Itaque, præter *Cabiros*, quæ exigua navis actuaria erat, nec nisi binos scorpiones ferebat,

⁴⁶ Deus Philistinorum, magnus piscis; n. 36.

⁴⁷ Dii minores apud Pelasgos; Ursa Maior; n. 37.

cæteræ quaterna horum tormentorum, summæ facultatis, secum vehebant.

Totam noctem, posterumque tempus ante-meridianum convasandis disponendisque mercibus atque oneribus parvulæ nostræ classis, in interiori portu iacentis, arduo labore expendebamus; ibi et *Cabiri*, ut ipsa quoque suam oneris commeatusque portionem reciperet, se nobis adiunxit. Circa meridiem, denique, nacti sumus temporis spatium, quum liceret nobis cibo, potu, otioque recreari. Aliqui nostrum, postridianam profectionem anticipantes, sub tentoriis, in margine portus nobis paratis, frugale convivium celebrarunt. Tres naucleri, præfectus militum, gubernator princeps, modo mecum discumbebant, quum siparium tentorii sublevabatur, adventusque spadonis Hazael nuntiabatur.

Hoc facto, Hazael, solito gradu suo segni et lasso, comitatus sex servis cum corbibus, cistulis et manipulis, intrabat, eius autem in vestigio faber, malleum, serram, variaque fabrilia gestans, sequebatur. Foris, candidis insidentes asinis, duæ mulieres conspiciebantur, una arcte velata, altera sine velamine, cum mitella in vertice capitis, cumque vitta aurea, atque rica defluente, candida; quam de his, hirtisque capillis, item de acrioribus vultús lineamentis, facile perspexi gentis Iudaicæ esse.

"Venimus," inquit spado, vel absque urbanæ salutationis simulatione, "ad camas nostras occupandas, et ad sarcinas nostras disponendas."

Hanno iam surrexit, quum ego, brachium eiusprehendens,

quæro ex eo, quid negotii sibi sit.

"Scilicet ut sarcinas eorum disponam," respondit, sed statim subiungit "nisi tibi, Navarche, secus videatur."

"Satius tibi erit," respondi ego, "si eo, ubi nunc es, loco manseris; habeo aliud quod te agere velim; hoc munus Himilconi aptius obtinget. I, Himilco," dico huic, ad eum conversus, "daque operam ut sarcinæ Hazaelis recte disponantur, et ut res muliercularum tui proprie obeant."

Hausto poculo, nec sine avido versus urceum obtutu, quippe qui in medio nostrum relinquebatur, Himilco attegiá excessit. Hanno vero, qui modo supinus se in sedili incuriosum simulans reclinabat, a me percontatur:

"Quonam, rogo, me vis negotio defungi?"

"Tu," aio illi, "ad templum Astartes te conferes, sacrificia nostra crastina præparaturus; simul quasdam alites, nobiscum in navibus vehendas, comparabis, quæ, sævientibus tempestatibus, situm terrarum nobis indicent. Insuper, Suffetem Navalem adibis, eique elenchos nautarum atque onerum exhibebis, præsertim autem Fiscum Regium visum ibis, eique regesta cunctarum rerum ac rationum præstitues. Num hæc omnia tibi non sufficient?"

"Nihil itaque otii mihi superest," respondet Hanno, ut se proripit, volumine papyri raptim prehensio, confestimque procurrat. Mihi quidem per semipatulium aulæum tentorii prospicienti non videbatur versus fanum, quin potius versus devexa portús cursum flectere; attamen quum sub vesperum

revertebatur, officiis rite ac summa fide functum reperi, nec res mihi amplius in mentem rediit.

Reducem eum quidam fani ministrorum comitabatur, in vertice capitis e culmis palmarum textas caveas ferens. Ipse Hanno minorem caveam cum quatuor columbis rarioris speciei secum ferebat, quarum in pectoribus cirri nitidi micabant.

"Nisi hæ aviculæ," ait ille, "optima nobis ominentur, aliæ certe nullæ id facturæ sunt. Hæ enim rectâ e fano Astartes sunt allatæ, mihiq; eas ipsa sacerdos porrexit, quæ a me sponsionem exegit sic a nobis fore tractandas, ut eæ sua præstantia mereantur."

Quisque nauclerus, quæ cuique aves obvenerant, accepit, præterquam Bodmilcar, qui suas contemptim recusavit.

"Anne tu aves aspernaris?" quærit ab eo Hanno, "eccur eæ displicent?"

"Columbas nolo!" refragatur Bodmilcar; "corvi mihi magis conveniunt, quorum iam satis magnam copiam comparavi."

Hanno tergum vertit; sed Himilco, cuius oculos res non effugerat, sic commentatus est: "Pro bona vectorum fortuna, illæ aves non in *Melcarth* servabuntur. Nam, ut mea fert opinio, auribus Ionicæ gemitus turturum, quam grocatus corvorum, multo erit acceptior."

"Ionicæ?" clamitat Bodmilcar pallens, "aisne tu servam illam esse Ionicam?"

Eodem ipso temporis puncto Himilco pugnum meum sub ima costa sua sensit, quo eum ad saniora revocaram; qui digito frontem pulsans significare volebat sese iam collegisse. "O me

vecordem!" inquit, "non Ionica ea sed Lydica est" Tum se ad me vertens, quærebat, utrum recte dixisset.

Ego gestu manus annui, existimans futurum ut Bodmilcar conquiescat, qui tamen usque agitabatur, atque quamvis nihil dixerit, paullo post discessit, aliquid inconditi secum mutiens. Vix eum tergum vertisse constabat, quum Hanno, qui interea papyros suos versans, alioquin compositus sedem tenebat, surgit, versus ianuam procedit, ac, præter suam consuetudinem, ritu tam solemnem, ac profunde se inclinabat, ut Himilconem ad cachinnum movisset.

"Bodmilcar, amicus noster," sic Hannibal monet, "vir alioquin prælarus, morosum se quodammodo præbet."

"Minime quidem gentium; te certiore esse volo," redarguit Hanno per ironiam, "vix quemquam hominem alacriorem, mansuetiorisque eo esse indolis noverim; nihilo tamen secius gratos nos fati esse oportere arbitror, quod nobis eadem navi vehi non contigit."

Hannibal in assensum subrisit.

Iam tempus interea cubitum eundi aderat. Iuvabat tamen discessuros poculum vini haurire in testimonium spei nostræ cœpti prospere cessuri, quod nobis imminere; nec parum animo affecti, quietem petitori, sospitem, faustamque inter nos noctem precati, valediximus, ut placido recreandi somno, perendinas cærimonias confirmati subiremus.

Postridie, prima luce, in armamentarium me contuli, ubi cæteram manum, quamque suum nauclerum stipantem, iam

paratam reperi. Hannibali feliciter contigit cunctos sagittarios classariosque collegisse. Ad quemque nauclerum suus adstabat classicus, tunica coccinea; tubicen autem militaris, cæteris, magnitudine tubæ, nempe alterum tantæ, præstabat.

Milites suos Hannibal conspicua disciplina in ordines constituit. Primum effecerunt viceni sagittarii candidati, cucullionibus lineis candidis, limbo coriaceo ac bullato cinctis, limborum lacinia autem pone dependebant. Hi omnes balteis coccineis cingebantur, qui gladios, cum capulis eburneis, ferebant, pharetras autem e corio crudo, in collo, transversum humeros, gestabant, quæ bullis cupreis erant distinctæ. Quisque manu arcum Chaldaicum ferebat, quorum superiora cornua in speciem capitis anserini erant cælata. Hos alii duo ordines armatorum exceperunt, vicenum singuli. Hi sutis e lamellis cupreis tegebantur. Istis, a lævo, gravior pendebat gladius Chaldaicus, e balteo suspensus, a dextro autem pugio, cum eburneo capulo; in læva manu largiorem parmam gerebant, cuius in medio simulacrum solis e cupro fulgido erat effictum; in altera autem manu lancea erat cum spiculo æreo, gracili et acuto. Capita eorum cassidibus cupreis refulgebant.

Hannibal ante manipulum suum stabat. Galeam Lydicam cum argentea crista, coccinea pluma decoratam gerebat, simulacrum quoque solis in medio scuto suo argenteum erat, idque in orbem undenæ stellæ cingebant. Capulum gladii in speciem leonis erat cælatum, eiusque caput in culmen eminebat. Eodem prorsus modo quo militum sui manipuli, pedes sui cruraque

ocreis erant munita, quæ obstragulis continebantur, calcei vero, more Iudæorum, ab anteriori resupini erant. Simul ac me appropinquantem conspexit, gladium destrinxit, suus autem tubicen ter tubá cecinit; quod exemplum cæteri excipientes, pariter atque unisono ter cecinere; postea autem naucleri atque gubernatores progressi, me consalutarunt.

Nautæ nostri nec galeis, nec scutis, neque balteis instructi erant, sed infra chitonetas suas genus acinacum gestabant, in capite vero cuculliones in apicem desinentes, et in cervicem relabentes, quorum similitudines apud Sidonios creberrime visuntur. Hannibal hos quoque in ordines educendos, militarique ordine exercendos autumabat, propositum tamen mihi minus placebat, satiusque mihi videbatur, ut ii se ad arbitrium diversitarent, quum mihi persuasum esset, multo facilius, atque commodius, eos in navibus huic disciplinæ subiici posse, quum quisque eorum sua nova munera subiturus esset.

Hanno et Himilco, qui iussu meo, ad cognoscendum, utrum ad sacra facienda omnia rite parata essent, digressi erant, iam ad nos reverterunt. Hos subsequebantur duo bubulci, eximios ducentes buculos, tegetibus purpureis velatos, quorum cornua vittis, fasciisque pictis operta, tintinnabulis ornabantur, quæ motu agitata, lenem tinnitum edebant. Vestigia horum subibat servus meus, qualum malogranatorum in capite ferens, quæ mappulá erant operta, argento acupictá.

Postquam quaternos tubicines nostros Hannibal binis paribus pone suos constituerat, a me indicium se exspectare

significavit, ut suos initium incessus facere iuberet. Itaque, quamprimum signum dederam, eo voce elata mandante, sagittarii, classarii que, in duplicem ordinem conversi, parique passu in frontem progressi, ea alacritate ac scientia disciplina gradiebantur, ut omnium commendationem mererentur. Classici acerrimo tubarum clangore primi incedebant; hos sagittarii in paribus excipiebant; horum vestigia ipse Hannibal, suis militibus, cum hastis fulgentibus in humeris, ad numeros sequentibus, subiit. Mihi locus proximus obtigit, Hannone, Himilconeque comitantibus. Nos servus meus sequebatur, ac, postremo, agmen illi duo claudebant, qui buculos duos, mox in ara mactandos, ductabant; tum demum quatuor manipuli nautarum, uno agmine, nullo certo ordine, sed a suis naucleris et gubernatoribus ducti, itabant. Hi manipuli novissimas agminis partes effecerunt.

Via, quibus procedebamus, utrimque festive ornatae erant. Annua et summa festa Melcarth celebrabantur, quae quidem solemnia undique ingentem populi multitudinem in urbem alliciebant. Aedificia publica, perinde ac privata, ubique, quae viae patebant, telis, tapetibus, linteisque purpureis, fulvis, viridibus, byssis variorum colorum, item, ingentibus ramis cedrinis, coronis, sertisque adornata, fluctuantem multitudinem delectabant. Quaeque fenestrae suis nitebant ornamentis. Turbae versus insulam, ubi Dei Melcarth splendida stabat aedes, catervatim fluebant; nobis tamen appropinquantibus, multitudo in porticus recedens, viam patefecit, unde speculati, alteri ab alteris, qui nos essemus quod tenderemus, quoque munere

fungeremur, asciscitabantur. Quum vero intellexissent nos regios esse nautas, et ad sacra Deæ Astartes persolvenda ad templum tendere, ut eius tutelam in expeditionem Tartessum mox profecturi efflagitarem, turba ingenti plausu et acclamatione nos consalutavit. Viri mirabantur nautarum et militum indumenta, armaturam ac disciplinam, item buculos sacrificiales; mulieribus ornatus præfecti, Hannibalis, et incessus militaris, perquam placebant; pueri, denique, fulgore armorum, et galeæ Hannibalis atque tubarum, item, colorum varietate, miro modo delectabantur; tubarum vero clangor militaris eos ad currendum, consequendumque agmen incitavit. Apud omnes, nullo infitiantem, constabat nullam unquam urbem Phœniciam tam præclaram, tam speciosam, tamque opiparam expeditionem, in longinquas oras profecturam, instruxisse.

Ubi ordines sycomorum prætereuntes, earum sub umbra ad regiam perveneramus, ingentes populi turbæ, quæ ibi congregatæ processionem regiam præstolabantur, nobis sua sponte viam patefecerunt, quum regius tubicen, chorusque musicorum, in porticu stantes, concentu nos salutaverunt. Tum nuntius, a regia deorsum properans, conspiciebatur; ac mox cunctis compertum erat eo esse eum missum, ut nos consistere iuberet. Hannibal, proinde, suos frontem sine mora convertere iubet, nautæ autem, sua sponte, idem faciunt, ego interim cum Hannone et Himilcone progredior in regionem fenestræ, ubi Rex, more suo, quum populo visui se præbere vellet, se sistere solebat. Hæc autem de auratura, de reticulatis aulæisque, quibus condecorata erat, facile

discernebatur. Interea musici nostri, modulationis regionum musicorum assecuti modum, iis concentu se iunxerunt, nobisque itantibus, ad gressum accinerunt. Hi iidem musicæ modi invicem ab aliis in area regiæ choris excepti erant.

Haud ita multo post Rex sese e fenestra populo visui obtulit. Minister, laute ac magnifice indutus, supra caput Regis aulæum purpureum acupictum, gemmisque refulgens, servabat, pone quem, coruscantibus cassidibus ac thoracibus custodes personæ Regis cernebantur. Rex, nulla allocutione, me protinus nominatim evocat. Ego primum summa reverentia ad terram usque proclino, tum, brachiis iunctis, coram eo erectus mandata eius excipio.

Hoc fere modo Rex fatus est:

"Mago, industria, solertiaque tua, quibus has res apparavisti, mihi perquam placent. Delector etiam modo, quo nautas tuos comparavisti, militesque gratia Regis Davidis, armorum socii mei, instruxisti. Ab hisce oris te mox in dissitissimæ Tartessi littora conferes. Dii tutelares te protegant! Hazael tibi litteras, propriâ meâ manu subscriptas tradet, quas tu ad varios principes, fœdere mihi coniunctos, deferes; item et volumina papyri eidem concredita sunt, in quibus, quæ fieri velim, litteris expressa reperies. Age nunc, sacrificium Divæ Astarti tuæ offerito. Ego quoque procedam, summoque Numini nostro Melcarth sacra persolvam. At vero in votis mihi est, sacris religionis peractis, me testem protectionis vestræ præbere; et certiozem te esse volo, ulterioribus me favoribus tibi non defuturum."

Auditis verbis regiis, me coram Rege iterum prosterno, qui discedens, facultatem mihi ad iter prosequendum fecit, atque procedenti mihi et tubicines ultro accinebant, et multitudo grato animo acclamabat. Vix interea iter flexeramus, quum ingentes portæ regiæ panduntur, innumeraque multitudo populi, chorusque tubis, buccinis, tibiis, sistris, citharis, fistulisque concinentium, ducta choragiis, ritu solemnibus versus insulam profluere cœpit. Ibi enim summi Tyrriorum Numinis, Melcarth, templum magnificum, celsis columnis innitens stabat.

Vixdum transgressi eramus aream regiæ, quum Bodmilcar, incitato gressu, ut me assequatur, properans, arcano veluti quodam modo me alloquitur:

"Magnum, potensque Numen Dei Melcarth est."

"Ita, profecto," assentior ego, consiliis eius minime perspectis.

"Magnum, profecto, insigneque Tyrriorum Numen Melcarth est," repetit ille. "Melcarth enim, quam Astarte, ampliores hostias exigit; tantæ enim hæ sunt, quam quæ Deo Moloch immolantur; hodie scilicet aliquot proles illi immolabuntur."

Annui illi quidem, mentem tamen eius necdum perspectam habui; tum, paulisper hæsitabundus, sic fatur:

"Poterone abs te impetrare, ut ego, Tyriique mei, tua voluntate, ritui proprii nostri Melcarth interesse possimus?"

Non sine gravi perturbatione animi eius consilia cognovi. Ægre admodum intellexi numerum agminis nostri sensim diminutum iri; atque tolerandum esse, ut dignitas nostri ritus, quo Astartem prosequeremur, ullum detrimentum accipiat;

nihilo tamen secius, quod haud aliud supererat, invitus illi indulsi. Acclivem interea viam assecuti, quæ ad fastigium ducit, ubi Baaltis-Astartes lucus situs erat, eoque quum ascendere cœperamus, loco iter nobiscum prosequendi, conspicio eum cum tricenis nostrorum nautarum secedentem, participemque fieri illius peculiaris ritus, et video eum agmini adiungi, quod pilentum tectum, plumis struthiocamelorum adornatum, auroque refulgens, trahebat. Eo pilento vehebantur proles, quæ ut victimæ in sacrificio immolandæ erant. Ut nostri ad hanc turbam accedebant, magnus clamor, tubarum, cymbalorumque sonitus audiebantur indicia consalutationis, qua nostros exceperunt.

"Quam ego atrocem ritum proles immolandi exhorresco!" inquit Hanno.

"Nec ego aliter," assentior ego; "at vero, si Moloch et Melcarth id sic postulant, quid aliud superest?"

"Salvo honore Moloch et Melcarth," prosequitur ille, "iure gaudeo, quod Astarte Sidoniorum ritum idgenus sibi non deposcit."

Nunc iam semitam ingrediebamur, quæ per lucum ad Baaltis fanum ducebat. Ædituum plerique aberant, ut sacrificio in urbe, Dei Melcarth in honorem offerendo, interessent, nec præsto erant nisi seni sacerdotes viri, fœminæ autem quaternæ. Conspectus templi, ut sole oriente, per raram nebulam cernebatur, delectabilis perquam erat, nec sine levi ægritudine animi afficiebatur, qui sibi hinc mox discedendum esse senserit. Non tamen diffiteor mihi visum esse oportere eum, qui tam

delectabilem locum diu incoluisset, sensim relaxatum, atque effœminatum iri, nec eum audacem, ac periculorum appetentem fore; atque mecum recolebam memoriam Phœnices, quippe quæ expers omnis luxus futura esset, nisi cives eius audaces pericula adire non dubitassent. Namque opes eius mercatus peperit, quæ quidem, si cives audaces et intrepidi exercere navigationem veriti fuissent, non modo nullæ essent, verum et ipsa civitas, præda regum, littora eius invadentium ac depopulantium, facta fuisset.

Hanno quoque, haud est dubium, quin eadem meditatus sit, menteque eadem tacitus secum volverit.

"Sic, sane," fatur denique, veluti fructus meditationum proferens, "ita quidem, me Castor; etiamsi Pharaos, Melech David, Chaldæi, atque Assyrii omnes suas vires et copias in unum conferrent, et nos, Phœnices, adorirentur, ipsi naves nostras peteremus, iisque in alto occurreremus. Quin etiam si patriæ nos extorres facerent, naves pararent, et in Mari Magno nos impeterent, tamen usque nostra vigeret dominatio; dum enim Chittim, dum Utica, Carthago, Tartessusque superfuerint, quo nos recipere fas sit, totus terrarum orbis noster est."

"Vera hæc quidem quodammodo sunt," illi assentior, "terrarum orbem nostrum esse; verumtamen nihil prorsus id est, nisi nostra indomita virtus, quæ id peperit. Nulli enim nobis ad subigendas vicinas civitates duces præiverunt; nulli nobis imperatores victorias atque potestatem retulere, sed nostris propriis virtutibus innixi, ac tutelæ nostrorum Numinum confisi, terras mariaque peragravimus ignota, atque opes, aliis

incognitas conflavimus. Ac nunc demum nemo est qui nos assilire audeat, quin omnes gentes nos honore prosequantur. Nec quisquam iam est ita superbus, ut nostra auxilia flagitare se indignum sibi arbitretur, nec per se tam pollens, ut nostra opera uti aspernetur. Quisnam, obsecro, materiam Melech Davidi, quis aurum, quis argentum suppeditat? Quis, quæso Pharaoni balsamum, quis gemmas, quis cuprum, quis, denique, plumbum album subministrat? A quo, inquam, Assyrius requirit purpura, a quo vitrata? a quo ebur? a quo, postremo, acu picta? Quis tandem, omnium rerum, quæ luxui omnium principum, omniumque procerum inserviunt, procurator, proxenetaque est? Iure ergo meritoque quisque Tyrius superbiet, quum cuncta hæc pontivagis Sidoniis, principibusque mercatoribus civitatis Phœnices vindicaverit."

Tum Himilco, elata mea sententia accensus, rem orsam sic prosequitur: "Magna, profecto, merito magna est Tyri gloria. Utinam animus eius ardua audendi nunquam languescat! Quod quidem ad me attinet, modo gratiis Cabirorum mihi frui detur, veluti cœlesti signo, peregrinationum indice, capedulum hoc cacuminatum, chitonetamque hanc tritam, non pro tiara, liliis picta, ac pro chlamyde egregie acupicta, quibus rex Ninive superbit, cambirem!"

Interea dum genium nostræ gentis sic sermocinando extollimus, sacerdotes intus aras accenderunt, pelves sacris paratas partim aqua compleverunt, partim vacuas apposuerunt. Hannibal milites suos in fastigio graduum templi, in formam

semicirculi statuit, quorum in extremis alis, geminis ordinibus, sagittarii stabant, in medio autem classarii quaternis ordinibus consistebant, spatio pro me et comitibus intermisso. Buculi per posticam ianuam templi ad mactandum perducebantur.

Adventus noster sonitu tubarum a nostris tubicinibus significabatur, cui ex interiori modulis fistularum tibiaramque responsum erat. Pontifex obviam nobis progressus, sic me alloquitur:

"Accedat iam Sidonius Mago, filius Maherbalis. Dux expeditionis huc se conferat, ut se Deæ sistat. Te, tuumque comitatum huc accedere iubeo."

Dicto audiens, servis meis comitantibus, gradus ascendo. A dextro mihi Hanno et Hannibal, a lævo autem Hasdrubal, Hamilcar atque Himilco adstant, a tergo caterva nautarum, remigum, universæque plebis stipati. Signo ab Hannibale dato, milites hastas, sagittarii arcus, ad humeros levant, fronteque simul conversa, per fores ædis a latere ingressi, in templo per ordines disponuntur.

Ædituus silentium mandat. Facto silentio, "Modum habeto!" idem clamat: "Mago, filius Maherbalis, bono suorum sacra facere parat."

Buculi dicto celerius adhibentur, e vestigio mactantur, et in frustra carpti, in aris adolentur, sacerdotibus ac ministris psallentibus, precesque ad Deam recitantibus. Dum hæc geruntur, alter servorum meorum malogranata vulgo dispertitur, eo proposito allata. Mox pontifex, secundum ritum, scapulam

alterius victimæ mihi offert, cui ego, ut mos postulabat, crumenam cum senis siclis impono. Minister sacro fungens oblatum accipit, ac dum is munificum meum donum prædicat, scriba sacerdotalis nomen meum, sociorumque, præfectorum litteris diligenter consignat cum summa oblatis una, cuncta in regestis templi prodenda. Deinde pontifex pectora hostiarum igni in ara candenti imponit, indeque fumus statim sursum in tholum, versus fenestram rotundam, ascendit. Sidoni Dea ipsa lapis ater est; sed hic, Tyri, simulacrum Deæ ipsius Astartes vicem agit. Vultu ad simulacrum Deæ conversus, sacerdos Divam precibus invocat, et psallendo Deæ laudes canit, usque dum cantica alto silentio absorpta sunt.

Interea dum sacri ritus et cærimonix celebrantur, reliquix tergorum labris macerata eluebantur, dein magnis lebetibus immersæ lixantur, partes autem in culina templi batillis, aliæ autem in luco sacro, sub dio, coquuntur. Nautas nostros minime piget auxilia præbere, nec in accendendis ignibus, cocisque in curandis ahenis opitulari dubitant.

Paullo post iterum accedit pontifex, mihique pectus unius hostiarum porrigit. Id ego sublatis in altum ambabus manibus coram Deæ simulacro in sublime extollo, tum pontifici reddo, qui id ter circumvertit, quo facto, id Numini pro me dicat. Eodem ritu et Hanno obit pectore alterius hostiæ, nisi quod pectus, vice omnium nostrum septies circumagitur.

Quinis siclis, quos iam antea scribæ dederam, panes sunt præstinati; Hamilcar vero, ex parte nauclerorum cæterorumque

octonos siclos obtulit, partim ut inde vinum emeretur, partim ut Deæ donum tribueretur. Hæc ille rursus publice prædicavit. Nos deinde, alter post alterum, ante simulacrum Deæ nosmet prostravimus; tum pontifex brevi atque ultima prece Numen Deæ invocavit; quo facto, omnes nos læti, et animo recreati, e templo in sacrum lucum contulimus. Postremo, ab Hannibale signo dato, milites, qui in templo testes rituum muti atque immobiles adstiterant, solutis ordinibus, quaquaversum discurrerunt, partim nautis se miscuerunt, iisque in parandis epulis sedulo opem tulerunt.

Ego ad truncum patulæ cypressi sub umbra consedi, Hannone, Hannibale, Gisconeque circum me provolutis otiabamur, dum Himilco opus amphoram figlinam vino complendi administrabat. Servus meus interea scyphos apparavit, et super mensam instructam sic in orbem disposuit, ut meus, qui in labro caput leonis cælatum ferebat, medium locum obtineret, cæterorum scyphis in circuitu positis. Hannibalis scyphus cupreus, bracteatus erat, cum scapo, duabusque ansulis, cæ lato opere, in speciem racemi atque florum. Ministerio hoc persoluto, servus recessit, sed mox cum duobus militibus, grandem lebetem baiulantibus, ut ex molimine concussio æreorum suorum thoracum satis clare audiretur. Sublato lebetis operculo, panes ministrabantur discumbentibus e qualis, eo proposito allatis; dein cuiusque e balteo cultros, cochleariaque lignea deprompsit, ac, tandem, omnes ad uberes epulas discubuimus.

Scyphis iam dispertitis et oppletis, ego assurgo, sublatoque

meo scypho, ad salutem bonam convivarum fortunam propino.

Tum, in vicem, Hannibal, scypho sublato, sic fatur: "Potus hicce insignis est, meæ patriæ urbis, Arvad, genimen, quod se fruentibus vitam ac vires impertit; hinc intelligetis, quare Arvad clueat viris, ingenio et fortitudine præclaris." His dictis, scyphum suum funditus haurit.

"Milites vero Arvad," excipio ego, ad centurionem conversus, "famam suam atque claritatem uberrime meruerunt. – Interim, unquamne tibi per bonam fortunam contigit ad littora Iudææ pervenisse? Nam cursum nostrum eo nos dirigere te non latere arbitror."

"Ita, Hercle, profecto," offā usque in ore hærente, excipit Hannibal; "ipse hic gladius, quem gero, cingulaque purpurea in humero, donum est Ioab, belliducis, consobrinique regis. Ibi enim, in pugna ad Gebam, in qua Philistini victi fugatique ad moretum fuerunt, ego vicenis sagittariis eius præfui. Nec hoc semel factum est, ut per annum, et amplius, cum copiis Nahary, armigeri Ioab, qui unus erat e triginta septem virorum fortium regis Davidis, in oppido Hamath præsidio interesses. Inde mihi revertenti contigit, ut militibus huius nostri Hasdrubalis navi vectis præessem, et hoc ipso eo tempore, quum naves Sidoniorum longæ ad classem Ciliciensem oppugnandam missæ essent."

"Recte, me Dius Fidius, memorat," ait Himilco, "famam eius expeditionis audivi, quum nos longe, Gadibus aberamus."

"Nos vero," inquit Hamilcar, "sub iis temporibus Pharaonis in

exercitu stipendia fecimus, eramusque in littoribus Æthiopicis, ultra Mare Algosum navigantes. Et quas, Pol, testas, in se margaritas celantes, ibi invenire soliti eramus! Insuper et pisces ibi non erant rari, qui hominem integrum hauriendo pares essent.

Nostris sic verbigerantibus, quædam sacerdos e iunioribus ad eos accessit, Hannonique manipulum, telá obvolutum, tradit.

"Hoc," inquit illa, "simulacrum Baaltis est. Super eo aromata pretiosissima adolui; unguentis idem oblevi rarissimis; obtuli id etiam ipsi Deæ quæ id propitia accipere non renuit. Tibi, Sidonie, nunc id concredo. Utinam simulacrum tibi, cunctisque expeditionis huius sociis, Diva adstipulante, bonam, faustam et fortunatam peregrinationem reddat."

Dein pontifex ipse cum simulacris cæterorum Deorum accessit, solo Melcarth dempto, quod Bodmilcar ipse, e templo, quo solus iverat, erat allaturus.

Eadem ipsa sacerdos sese viæ ad nostras naves comitem obtulit, ut simulacra in ipsa navi, antequam solveremus, lustraret.

Himilco facultatem sibi dari flagitavit simulacri Cabirorum ad marginem portus deferendi, antequam id fidei naucleri concrederetur.

"Quid nunc," interrogo eum, "de tuo voto vicensimorum siclorum, uniusque buculi, quod Cabiris feceras?"

"Illud," respondet ipse, "usque eo differendum censui, donec nebulo ille mihi obviam fiat, qui me uno oculo privavit. Ecquidem minime dubito Deos mihi interea fidem habituros, nec solutionem, præsertim in antecessum, exacturos."

Interea Hanno suum simulacrum Astartes revelavit, idque utraque manu servans stabat, oculos in eo pascens summa admiratione. Erat autem simulacrum ex alabastro, ternis ordinibus ocellorum auratorum e collo pendentium, cacuminatoque capedulo, sub quo comæ copiosissimæ cernebantur.

"Vota," inquit Hanno, "Deæ meæ ego quoque nuncupavi; illa tamen respondit me tempus opperiri debere, et usque eo perseverare, dum compos propositorum fierem;" atque his dictis se proclinavit, ac Deæ simulacrum deosculatus est. Mihi tamen non satis constat, utrum falso mihi persuaserim, certe lenem frondium arborum susurrum, veluti responsum in eius vota, resonare me audivisse mihi videbar. Idem et sacerdos fortasse animadvertit, nam in me renidens, manum suam humero Hannonis leniter admovit, et,

"Nunc vero," inquit, "Navarche Mago, proficiscamur!" Tempus naves concedendi iam adest, atque hora iter ingrediendi, ipsa Deá significante, propitia est. Age igitur, procedamus!"

"Ad naves! Ad naves!" impero ego magna voce; tum me ad templum convertens, "Vale, Baaltis, cœli Regina!" inquam, "sub vesperum in Mari Magno nos videbis."

Casside capiti repositá, Hannibal cantu tubæ milites nautasque convocari iubet. Hanno atque sacerdos ad idem latus meum accedunt, Himilco autem simulacrum Deæ ferens, ad alterum comitatus, eo ordine quo venerat, nobiscum, versus

portum, per vias, utrimque decoratas, iter flectit. Viæ ad portum ducentes, totusque margo portús, tanta hominum multitudine erat conferctus, ut arduo nonnisi conatu pervadere possemus. Turbæ autem ex omnium gentium varietate videbantur coalescere; nam, præter indigenas Phœnices, Syri quoque intererant, cum indumentis fimbriatis et clavatis; Chaldæi, cum plexis barbis; Iudæi, cum curtis tunicis, prolongatis calceis, pellibusque pantherarum per humeros transversis. Præterea et Lydii cum vittatis frontibus; Egyptii, quorum alii tonsis capitibus, alii cum ingentibus corymbis; Chalybæi quoque feroces aspectu, seminudi, ac, tandem, ingentis staturæ, roborisque Caucasii in turba versabantur. Plurimæ etenim gentes remotissimæ ad nostras Phœnicias urbes suos cives delegare consueverunt, veluti ad meditullium patriamque artium, industriæ fabricatoriæ atque mercatus. Hos inter cernebantur Arabes et Medianitæ, qui proceritatem ædificiorum videbantur mirari, nec minus frequentia ac multitudine hominum attoniti stupebant. Visi etiam Scythæ sunt ex Thogarmate,⁴⁸ quorum crura braccata loris ac fasciis erant circumligata, et hi tractim incedebant, mirarique videbantur et ingentem hominum concursum, et omnes omnino equos vectaculaque ex angustis viis abesse.

Fragor multi clamoris vociferationis atque cantilenæ aera verberabat, et hoc in diversissimis linguis. Turbæ hominum, humeris, cubitisque pressæ, sese confricando luctabantur, ut capitibus porrectis visum prætereuntium manipulorum caperent.

⁴⁸ Pars Armeniæ; n. 39.

Quisque chorus musicorum aliam, ac rursus aliam admiratorum turbam nactus erat; quodque sacerdotum prætereuntium collegium novam scrutantium et admirantium catervam allicuit. Regiæ quoque cohortes cum suis scutis, variis coloribus distinctis, novum spectaculum, admirationisque fomentum curiosis offerebat. Nostri denique classiarii et promiscui nautæ mirum quantum vulgo concursum concitabant; nosterque progressus præter armamentarium turbinis speciem referebat, ut iter nostrum ad reservata spatia in margine portus flectebamus, ubi classicula nostra, puppibus versus terram destinatis, sub præsidio paucorum nautarum parata stabat.

Iam et Bodmilcar atque spado interim in navim Melcarth advenerunt, et in agea, quæ ad puppim ducebat, animoso quodam modo colloquebantur. Simul ac nos adventare vident, colloquendo subito finem faciunt; Bodmilcar sibilo nautas convocat, spado autem me conventum accedit.

"Omnesne sarcinæ tuæ comportatæ sunt?" quæro ex Hazaele.

"Ita sunt," respondet ille; "at ego perquam moleste fero camas nostras non in hac maiori navi paratas esse; in hac enim longe ampliori spatio, ampliorique commodo frueremur; tamen id parum refert: prima quaque statione id mutari poterit; hoc et Bodmilcari expedire videtur."

"Fieri id nequit," aio ego, "serva regia mihi concredita est, eamque sic manere oportebit. *Melcarth* est oneraria, nec ad nauclerum onerariæ quidquam de vectoribus attinet. Ne de hac re quidquam amplius! Rectene traditum teneo, tibi a rege litteras

pro me esse concreditas?"

Ne verbo quidem in responsum prolato, spado cistellam santálinam mihi tradit, quá apertá, plures philyras papyri intus reperi, varia præcepta pro me complectentes.

Quum iam prope signum silentii tubá a me dandum erat, iamque verbum prolaturus eram, quum subito Bodmilcar accurrit, æque in brachia mea coniiicit, et, "Sacrificium Moloch obtuli," inquit, "vota Deo meo exsolvi, tibi que iam animum sibi conscium pandere cogor. Veniam tuam, omniumque, si quos conscius, aut invitus, insolentiá, temeritateque offenderim, flagito."

Hanno illi incunctanter manum porrigit, certio remque eum facit, se, quidquid antehac perperam dictum factumque abs se in simultatem fuerit, prorsus oblivioni traditurum, in posterum vero eum omni humanitate prosecuturum. Ego autem, quum hos, cæterosque omnes, sic in gratiam redivisse cernerem, facile annui, gratoque admodum animo vidi nos omnes in amicitiam, pacem, atque concordiam conciliatos iter ingressuros.

Quisque interea nauclerus suas nauticorum manus congregavit. Hannibal, suis ubique dispositis, denos sagittarios, totidemque classarios, in nostra navi continuit. Tum sacerdos suum cuique navi Numen solemniter per simulacra dispertivit.

Priusquam solvissemus, domnædus noster, cuius sub tecto morati eramus, cum uxore, filioque una, viam sibi per præsidiorum ordines fecit, me appellavit:

"Amice, Mago," sic fatur, "ferre non poteram, quin ante tuam

profectionem te iterum convenirem. Ecce tibi placentas, hic autem quasillum uvæ passæ attuli; præ cæteris autem aliis, ecce binos utres genuini nectaris. Accipe hæc, amabo, in signum bonæ in te voluntatis. Vale, hominum optime, atque Dii omnes Deæque prospere te navigare faxint."

"Vale, gubernator eximie," eloquitur domnædia, ad Himilconem versa, "tibi vero ego attuli hunc utrem Byblici, nam probe compertum habebam te nullum vinum huic anteponere."

"Summas tibi, domnædia, habeo, reddoque gratias," grato animo respondet Himilco, "nam ego, profecto, nullum vinum genimini claræ Phœnices comparandum censeo. Scito, matrona præclarissima, tui gratissimi muneris me immemorem nunquam futurum; atque, si bene ominato sidere usi fuerimus, largientibusque Cabiris, salvi reduces fuerimus, spondeo tibi tali munusculo me ad te rediturum, quod cunctas mulieres Tyrias in invidiam rapturum sit."

Filius coniugum, ephebus senum-denum annorum, singulari in Hannonem pietate ferebatur, nec facile dissuaderi poterat, ne se socium itineris adiungeret. Is amico fasciculum calamorum scripteriorum dono tulit; atque hi animo admodum ægro alter ab altero divelli patiebantur.

In omni hac hominum turba vir quidam intererat, quem summo honore prosequeretur. Eius litterarum scientia probe Divina existimabatur. Sacerdos is erat provectorissimæ ætatis, nomine Sanchoniathon,⁴⁹ historiographus. Is, quamvis nullâ

⁴⁹ Auctor Phœnicus; n. 40.

itinera susceperit, rerum tamen notitiam totius fere orbis maximam inter æquales consecutus erat.

Is me his verbis appellavit: "Mago, fili mi," inquit, "scriba tuus Hanno munus sibi suscepit litteris cuncta comprehendendi, quidquid rari, mirabilis, in dissitissimis quas visetis orbis partibus, et quidquid usquam comperietis scitu dignum, ad me perscribendi. Ille quidem ingenio claro et alacri est, ætate tamen indomitus, et in ephebis est. Si ergo, salvo tuo commodo, liceat, rogatum te esse volo, ut pro tua diligentia caveris, ut promissis stare ille ne detrectaverit."

"Gratum mihi, pater, velim, existimes," respondet Hanno, "nihil quidquam a me præteritum iri, ut iuventutis temeritates frænem et compescam. Multis humanitatis officiis erga te haud ignoro me teneri; nec, si per vires possim, committere velim, ut præcepta disciplinæ, abs te mihi impertita, memoriâ mihi dilabantur. Quamobrem, quantum viribus polleo, enitar, ut quæque memorabilia in nostris orbis partibus mihi innotuerint, meâ operâ, ad notitiam Phœnicum perferre possis, nec me discipulum tanto magistro indignum præbebo."

Tum grandævus Sanchoniathon nobis Deorum favorem efflagitavit. Vix hoc peracto, sacerdos Astartes a navibus huc pervenit. Ut ipsa Hannonem præteribat, eam dixisse clare ac distincte audivi:

"Ipsa tam proba est quam formosa."

"St!" ille se monebat, "oblivione mihi delenda est. Pharaonem fortunatum!"

Quum ad solvendum cuncta parata esse nuntiaretur, tubá ad conscendendum cani iussi, et omnes sedulo conscendimus. Primus qui pedem navi admoverat, Gisco fuit, *Cabirorum* gubernator, qui vulgo ut "Gisco Celta" cognoscebatur, vel, et hoc sæpissime, ut "Gisco Inauritus" memorari consuevit. Is navigationi ad Rhodanum octies interfuit; in una harum, ut famá accepimus, uxorem Celticam duxit, flavis comis, quæ hunc, in suis nativis sylvis usque adhuc exspectabat; alias eum a Siculis captum, ambasque eius auriculas ab iis præcisas esse tradunt Puppim ascendens, capedulo agitato, lætus inclamat:

"Evoe, nautici! omnes nautici præsto estote! Euoe! conscendite principes marium, Astartes soboles, præbete Navarcho aures! Tyrii et Sidonii, ad mare! ad mare! Navarchum Magonem Dii servent!"

Nautici interim ad naves properant; quisque suam conscendit, ac simul ego in catasta puppis locum meum ceperam, parasemum meum e malo *Astartes* in signum profectionis evolvi, exostram revelli iussi; tum marræ vi magna prorsum, littori figuntur, naves retrorsum cedunt, – ac, tandem aliquando – profecti sumus.

Cabiri, cum suis binis et vicenis remigibus præibat; excipit eam *Astarte*; *Dagon* vectabat *Melcarth*, quæ ob nimiam magnitudinem vela in portu minus apte explicare poterat. Classicula nostra læte præterlabebatur frequentia navigia, crepidinibus hærentia, perinde atque innumeras barcas, lembos, liburnas, celocesque, huc et illuc meantes ac vergentes, quæ

multitudines hominum, quod sacra Melcarth necdum cessarant, in insulam et retro vectabant. Tubicines nostri usque canebant; remi nostri salum, velut ad modulum, verrebant, atque voces undique acclamantium spectatorum aera verberabant.

E celsa catasta mea omnium navium tecta facile perspiciebam. Hic mihi adstabat Hanno, dum Himilco e prora gubernis⁵⁰ operam dabat. Hannibal classarios sua scuta lateribus navis appendere iussit, eorum autem quisque locum sibi destinatum tenebat. Hazael quoque, cui nulla prærogativa obtigerat, in suam privatam casteriam se recepit.

Ostium portus mercatorii, cum suis geminis turribus speculatoriis, prætervecti, fauces penetravimus ad insulam ducentes, ubi multitudo navicularum, aplustribus ornatarum morabatur, supra quas, e longinquo ædes Suffetis Navalis eminebant, quarum fastigatus ascensus, multitudine obsessus, tegetibus variis, vexillisque conspicuus, et hinc clare discernebatur. Alias, in media insula, tholum templi Melcarth conspiciebam, cuius e summo culmine fumus cæruleus celsa petere, suffimenta, sine dubitatione, sacrificiorum, haud obscure indicarunt. Quin, cœlo claro, etiam sonus tubarum et cymbalorum, cæterorumque choragii instrumentorum clangor ad aures meas perferebantur.

Gaulus regius, a gaulo suffetis comitatus, interim nobis occurrit. Supra puppim navigii regii catasta eminebat, quæ tegete, auro argentoque picta, undique obducta, tamquam

⁵⁰ *Guberni* sunt qui gubernant.

ex integro metallica, fulgebat. Superficies remorum ebore erant tectæ; vela filis argenteis erant intertexta, acuque picta, cum imaginibus Melcarth, Moloch, atque Astartes, velum autem in medio, hyacinthini coloris, in imitationem undarum, viridi erat intextum, quarum e medio Astarte, in tutelam piscium contra Dagon, exsurgebat. In confinibus proræ chorus musicorum concinebat, in stega autem formosæ mulieres, tiaris regni, monilibusque triplicibus decoræ, citharis laute pictis modulabantur, aliæ autem taleolas æreas, cum cirris purpureis ac languido-viridibus, atque tintinnabulis minutulis ornatas manibus gerebant, et horum tinnitui accinebant. In extrema puppi rex Hiram in solio reclinatus conspiciebatur. Caput eius mitra, cum insignibus infulisque regiæ dignitatis integebat, ut apud principes Phœnicios erat solemne; barbam Syrorum more hispidam, in lacertis autem geminas armillas aureas gerebat. Solium eius ex auro vitreatoque factum, micabat. Tergum solii in similitudinem navis cælatum, ancónes autem delphinorum in speciem erant efficti. Duo viri ministrorum officio fungebantur: alter scriba, iunctis brachiis adstabat, alter vero custos sigilli. Pone hos servi stabant, quorum alter velabrum regium super caput regis servabat, purpure aureisque fimbriis insigne; alter autem labarum regium, e sindone purpurea textum, in quo imagines solis, lunæ dimidiatæ,⁵¹ stellarumque errantium erant filis argenteis expressæ, ferebat. Suffetes se in gaulo Præfecturæ Navalis tenebant, præsidio cincti custodum, quorum cassides

⁵¹ Insigne regni; n. 41.

Lydicae, scutaque argentea, et suta⁵² solis splendore fulgebant.

Regio comitatu conspecto, remiges sistere remos, navesque teneri iussi. Navigatores regii idem facere statuerunt, suæque naves pariter substiterunt. Servi regii intra momentum temporis exostram ebeninam provehunt, eamque tapetibus pretiosis confestim consternunt. Rex Hiram consurgit, e solio degreditur, in nostram venit stegam, ubi mihi contigit honor eum per meam navim circumducendi. Ostendi illi itaque duplicatas stegas, dispositionem mercium et impedimentorum, atque receptacula aquæ. Inde, sine comitatu, obibat casterias spadonis, atque servæ, postea autem, discessurus, per fiscalem suum bina talenta argenti mihi appendi iussit. Rege ad solium regresso, exostrá revulsá, signo a me dato, centum ac duo et viginti remi nostri sine strepitu aquis merguntur. Tubæ canunt, milites, nautæ remiges conclamant, ego autem magna voce vagio:

"Vale mi Rex! Tyre et Phœnice, valete! Vos autem soboles Astartes, classiarii mei, facessite prorsum!"

Classicula denique nostra celeri lapsu prætervehitur tures, tutamenta ostii portús, quas die-noctuque excubiæ tenebant. Postremo, oculos retro, versus urbem, quæ tamquam candicans amphitheatrum, e plano in clivum sese attóllebat, angustis viis per intervalla múltifariam intersectam; item, versus molem flavescens templi Melcarth; deinde, versus grandes ædes Præfecturæ Navalis, supra quas luculenti muri templi Baaltis eminere videbantur, tum, deinde, supra hæc omnia, iuga Libani

⁵² *Thorax*, metallum quod pectus tegit.

in extremo horizonte, verticibus celsi in longinquo livescentibus, ut ea cœli convexa adumbrare videbantur. Istinc ad naves me convertito, ut eæ proris æreis spumam sali ferventem sulcabant. *Cabiri* haud aliter quam delphinus, facili lapsu per undarum cristas ferebatur, *Melcarth*, iam non vectata, atque *Dagon*, propriis velis rapiebantur.

Vento secundo pulsus, versus Austro-Occasum ferebamur, quare et reliqua vela pandi iussi onerariarum, dimidiam autem remigum partem remos levare, sese autem quieti tradere præcepi. Ipse quoque consedi, et sic, meditabundus, oculos in æquore pascere cœpi.

Ac nunc demum iter versus dissita Tartessi littora vere carpsimus.

CAPUT III

Sammai a Custode Servulæ Agnoscitur

Ad præternavigandum Promontorium Album, sinum ex Occiduo-Meridiano rectà traiciendum statui, Tyro ad Septemtriones eius relictá. Ab Albo naviganti mihi in conspectum venturum esset promontorium Montis Carmeli; tum, evitando profundas aquas sinús, istinc ad Septemtriones circumflectendo, secundum littora commode poteram versus Ioppam navigare.

Cabiri, prima navis, mille tercenta stadia quatuor et viginti horarum spatio facile emetiendo par erat; at gaulus, utpote qui tempestate ordinariá semper velis agebatur, magnaue onera vectabat, tantam celeritatem assequi non poterat; haud aliter onerariæ. Tamen effeci ut in primis quatuor et viginti horis mille stadia relinquerem, ita ut iam prioribus horis tribus circumirem Promontorium Album, cursumque ad Austro-Occiduum tenens, sub noctem terra e conspectu dispareret.

Circa mediam noctem Himilco me suscitabat, docebatque nos e regione Promontorii Carmeli versari. Satis claro lumine lunæ tantum quod summum eius cacumen discernere poteram; tum cursum nostrum ad Austrum flectendum iussi, cavique per signa, ut *Melcarth*, collectis velis, remis se concrederet, quod iterum

terræ appropinquabamus. Sub primam lucem flabra citiora in conspectum devexorum Palæstinæ littorum nos compulerunt, atque circa meridiem, e procerioribus turribus nos adversum Ioppam vergere cognovimus, quod et luci palmarum, atque ficulnearum circumiacentes prodiderunt.

Superato ostio fluvii, qui circiter quadragenis stadiis a portu se in sinum effundit, *Cabiri* littus appropinquavit, dum *Melcarth*, duæque barcæ, quum aquæ nimis vadosæ essent, circiter uno stadio et semisse, in alto constiterunt.

Portus Ioppæ nullus fere est; neque enim alveum, nec navalia habet. Prope ad littora pauca gurgustia atque mappalia visuntur, inter quæ medium fere locum obtinet castellum quoddam, e congerie atque maceria, a rege Davide conditum, quum mercaturæ cum Phœnicibus viam paravisset, atque Ioppam portum constituisset, quò betulæ cedrique, in Libano succisæ, ratibus convectarentur. Quædam barca Phœnicia, unaque ærumnosa navicula Ægyptiaca, cum tutela, caput anserinum referente, subtus littus in luto hæserunt; in ipso autem littore nonnullæ scaphæ piscatorum Iudaicorum miserabiles iacebant.

Hannone et Hannibale mecum accitis, lintre terram petivi, ut centurioni, qui ei leviori præsidio hic loci præerat, honoris causâ sisterem. Priusquam tamen longius processissemus, ipse centurio nos visum accessit, comitatus manipulo circa quinûm denûm militum, gladiis, lanceis quadratisque scutis armatorum. Hi linteo erant præcincti, cinguli eorum in latere corio convincti, politoque silice constricti. Comæ eorum, in nudis capitibus in

minutos cirros erant plexæ; in pedibus ac tibiis calceos et vinctas ocreas gesserunt, in humeris autem, more Iudæorum, pelles pantherinæ erant circumiactæ. Centurio solus gerebat cuprea sutâ, haud affabre facta. Simul atque intra paucorum passuum spatium conveneramus, centurionem consalutavi, quod, vicissim, et ipse fecit, prodiditque se haud ignarum esse me legatum a rege Hiram missum venire.

"Pax sit vobis!" fatur ille. "Quoniam de tuo adventu certior factus sum, tibi obviam veni, ut tibi, Hierosolyma petenti, comitatum præstarem. Rogo tamen te, atque obsecro, ut in castellum nostrum venire, hospitemque nostri, cuiuscunquemodi convictus, te præstare ne fastidiveris."

Eâ humanitate excipi nobis gratum erat, lubenterque comitabamur nostrum hospitem in munitiones, quò per fornicatam turris portam ducebamur. Pervenimus in aulam celsam et spatiosam, unde prospectus patet in mare. Ibi servos tabulatum satis asperum stragulis consternere iussit. Muri eius loci nullâ tectoriâ erant rudes ac nudi, totaque structura omnis artis experts. Aqua, panis, fici passi, atque caseus erant nostræ frugales dapes, quibus tamen vinum satis potabile addebatur, cuius quidem obtinendi Iudæis, captâ ab iis Syriâ, ex Helbon⁵³ facultas dabatur.

Dum epulæ parabantur, varias inter nos vicissim quæstiones de ipsis nobis, deque regibus nostris agitabamus; simul tamen atque cibi apponebantur, præfectus Iudæus, os caseo referciens,

⁵³ Nomen oppidi, nunc Aleppo; n. 43.

edendi exemplum præbuit.

Subito, quum me circumspicere animadvertit, sic me affatur:

"O, utique, tu cogitare videris nos Phœnicum dexteritate ædificandi non pollere. Vestrá arte affabre sciteque res moliendi nos certe destituimur. Memineris tamen nobis et opes, et materias vestras deesse. Nec te præterire velim hunc misellum nonnisi pagum esse; at vero, es æquo animo, mox cernes frequentes nostras urbes, æquè ac læta rura antequam Hierosolyma pervenias."

"Terra Iudææ," respondet Hannibal, "mihi quidem haud ignota est. Iam eam peragravi, eamque fertilem atque opulentam esse perhibere possum; nam ferax ea est olivæ, dactylorum, vinique. Nec agricolas vos tantum, sed et bellipotentes esse superbitis. Quæque gens negotium sibi proprium sectatur. Nos Tyrii, atque Sidonii, plerumque cupiditate navigandi flagramus, ac mercátum, omnia audéntes, exercemus, tamen prædicare audeo nos belli quoque artibus florere; sic Arvad nullo pudore suos belliduces memorabit."

"Sic, sane," excipit alter, dum mirabundus oculis percurrit arma sutaque Hannibalis, "dubium nullum est, quin milites Phœnicii optime armati sint."

"Est," inquit ille, "quod tibi dicere possim, quodque tibi prorsus novum videbitur. Quamvis vobis exercitus constitutus nullus sit, nec quemquam peregrinum ad stipendia admittatis, tamen ego regis vestri stipendia feci. Id autem hunc prope in modum evenit: – Admodum puer in oppidum Canaan delatus

eram in hæreditatem filiorum Asher,⁵⁴ ut soboles eius tribús crevi, iustoque tempore in exercitum vestrum conscriptus fui."

Centurio Iudaicus auditis miro modo delectabatur; surgens, Hannibalem amplexatur, et in pignus amicitiae cyatho vini perfruuntur, qui cyathus mox ad Hannonem, tum ad me cessit. "Ego," inquit ille, "ad tribum Iudæ specto, cuius patrimonium, Hierosolyma profecturi, præteribimus. Rex quasdam copias proprio sumptu alit, atque ego centurio e vicenis unus sum. Missus eram huc, ut te advenientem exciperem; equi asinique pro itinere necessarii parati sunt, poterisque, quum libuerit, veluti hac vesperá, si videbitur, proficisci."

"Hodie id fieri nequit," respondi, "a navibus enim, antequam redeam, cunctaque in ordinem redigam, abesse non possum. At cras paratus ero."

Quum otium nobis non deesse videretur, quærit, utrum sibi naves visere liceat; quod, quum Phœnices simus, merces forte nobis venales sunt, quas ipsi præstinare liceret.

In responsum docui eum, nobis merces, quum in servitio regis essemus, venales nullás esse; nec alias res mercimoniales nobiscum tulisse, quam quas erga alimenta necessaria cambire possemus.

"Si sic se res habet," subiungit ille, "tibi fortasse prodesse potero; habemus enim greges caprarum, habemus balsama, olivas, affatim. Quibuslibet potero adiumentis, tibi adero.

⁵⁴ Una e tribubus Iudæorum Aseritæ; n. 44.

Sammai⁵⁵ ego sum, filius Rehaiaë; pater meus in hoc regno latissime cluet."

Assentior itaque ut naves nostras visere possit, quo nos et mox secutus est.

Dum ego abfui, nautæ iam exhibuerunt nonnullas merces piscatoribus in littore, atque pastoribus ibi congregatis, quas merces quisque suo beneficio secum attulerat, et iam arguta negotia inter se agitare cœperunt. In stega *Melcarth* merces mutatoriae iam evasatae erant, atque Hanno celeri manu efficiebat elenchum mercium, quas ego libenter missas esse, atque earum, quas, vicissim, comparatas esse vellem. Penu meum, cuius incrementum maxime mihi cordi erat, frumenti copiâ indigebat, item, duarum amphorarum olei, dolii olivarum, semisse balsami, senum qualorum fici passi, senum qualorum dactylorum, quinquagenûm caseorum; præterea Bodmilcarem, qui cambiis præerat, nonnullas oves, atque hœdos comparare iussi, uti nostri copiâ carnis recentis abundarent, usque dum in Ægyptum perveniremus. Aliæ quoque suppetiæ comparandæ erant, sed has a regis Davidis munificentia exspectabam, perinde atque a facultatibus meis, quibus eas res Hierosolymis commercari poteram.

Concinnum ordinem, rationemque rerum in navi dispositarum, Sammai summis laudibus extulit; et, quoniam omnia pæne sibi prorsus nova esse oportebant, vix verba reperire poterat, quibus admirationem suam exprimere posset. Disciplina

⁵⁵ Nomen viri; n. 45.

virorum, perinde ac plenitudo rudentum et copularum, æquæ dignæ suæ admirationis causæ erant. Ad cœnam a me invitatus libenter annuit, et in puppi *Astartes* sedentibus nobis, ex imo suspirans, exclamabat:

"Quantá gloriá vestram peregrinationem cumulatam esse oportet! Quam præclarum est divitias, quas maria celant, comparare posse! Hic, in montibus nostris, hircis imperitiores sumus. Fieri subinde potest, ut paucos vicos compilemus, sed leoninam partem prædæ duces sibi vindicant, quæ tamen plerumque tenuia et ieiuna sunt, cum lucro comparata, quod vos mercaturá conflatis."

Ego tamen eum commonefeci, ut intelligeret maiora quædam subesse commoda in mari periclitantibus, quam sunt meræ opes, veluti commodum videndi et experiendi mundi miracula.

"Ita, profecto," annuit ille, "sæpe mercatores vestros Phœnicios narrare audivi de immanibus colubris, ac de piscibus quinquagenos cubitos longis. Audivi fabulas eorum de vallibus, gemmis referctis, de fodinis auri argentique nunquam exhauriendis. Nec ignoro ab iis de gigantibus, deque montibus ignem fumumque vomentibus mira ac stupenda narrari."

"Nullum dubium," excipio ego, "tu satis intelligis viatoribus aliquid ob exaggerationes concedi debere; tamen prorsus constat peregrinatoribus haud raro miras res sub conspectum cadere."

"Nonne," ultro quærit ille, "etiam pugnandum vobis subinde est? Ego vero quoddam pugnandi periculum iam expertus sum;

Moabitas etenim atque Philistinos⁵⁶ propriá iam manu interfeci. Pugnare scirem iterum; atque, siquando vobis pugnandum esset, libenter vos comitarer. Liceretne vobiscum ire?"

Hannibal humerum Sammai manu contrectans, sic eum alloquitur: "Vide sis Centurio, utrum id serio dicas; nam id fieri posset. Quadragenis etenim tyronibus sagitariis egeo. Possesne eosdem mihi comparare?"

"Possem, profecto!" avide assentitur ille, non sine solito iuramento, "per nomen *El*,⁵⁷ *Domino Exercituum*."

"Compara illos igitur," interpono ego, "atque si quadragenos eiusmodi fortes, alacresque masculos, militiæ aptos comparaveris, sub Hannibale tu eis præeris." Insuper, additá pollicitatione præmii novorum sutorum pugioneque chalybæo, cum capulo eburneo, animum eius etiam magis incitavi.

"Dii servent regem!" clamat ille, gaudio accensus, dum Hannibal lætus, quod augendarum copiarum suarum consilium eum non fefellit, manus confricabat, atque cum orbe terrarum congredi, regnaque se subigere posse sibi confidebat.

"Quæcunque regna," nugatur Hanno, "ego subegero, cum incolis unà, e vestigio vendam; auctionabor eos omnes, vendamque licenti optimo, et e proventibus palatium præstinabo meum. Tu, Himilco, mihi eris in pocillatorem. 'Hirco hortulano pellium caprinarum cura committitur,' uti proverbium, tibi non ignotum, docet."

⁵⁶ Gentes minores Palæstinæ; n. 46.

⁵⁷ Arnúpotens, Dominus exercituum; n. 47.

At Himilco: "Loco de tuis epulis disserendi," inquit, "satius arbitror ut animum in nostras advertamus," hisque dictis propius ad mensam accessit, in qua iam dapinatum erat.

Vix cibos degustare cœperamus, quum nauta, a Bodmilcare missus advenit, qui nuntiaret eum cuncta iam coemisse. Quærebam ex eo, cur nauclerus ipse in socium non venisset. Aliam causam ipse allegare non posse arbitratur, quam quod Bodmilcar spadonem ad secum cœnandum in *Melcarth* invitavisset.

Hanno expalluit.

"Spado ille perditus!" mecum mutio, postquam nauta tergum vertit; "sine dubitatione, aliquid improbi ac noxii molitur; speremus tamen mulieres nullius molimenti participes esse futuras."

Hanno tantum quod non actutum ad casteriam proruit, quum ianuá apertá, ancilla intrat, quam hera sua velata comitatur.

"Noli vereri Navarche," inquit illa, "evolet licet accipiter, columbæ non eum sequuntur."

"Numquid ille te sequi iussit?" quæro indignabundus.

"Parum instabat," respondet puella, "nos vero maluimus hic manere, nec lubebat in ea atra navi maiori sedes quærere."

His auditis certiolem feci puellam recte eam statuisse, meque Hazaelem severe obiurgaturum, si ad eas hinc subripere moliretur. Tum me roganti facile annui, ut in stega, gratiá auræ recentioris hauriendæ, libere obambulare possent; sed antequam ipsa se avertisset, Sammai, qui hactenus cum Hannibale de

quibusdam rebus militaribus disceptabat, conspicatus vultum eius, exclamat:

"Hiccine tu, Abigail?"

"Tute ipse es, Sammai?" quærit ipsa vicissim, eodem puncto temporis manus præbent, sibi que vicissim in oculos contuentes, singultare cœperunt.

Simul ac Sammai sese componere poterat, percontabatur ab ea, quí id factum esset, ut eam navis Phœnicia haberet.

"An nesciebas," quærit ea vicissim, "Philistæos in pagum nostrum Gedor descendisse, me Ascalonem⁵⁸ rapuisse, denique Tyriis me vendidisse?"

"Non, Hercle," respondit ille, "hæc omnia prorsus nova mihi sunt. Nam ego in bello, contra regem Tzóbam, in Septemtrione eo tempore occupatus, nec ex eo tempore domi fui."

Haud ita multo post Abigail, prisco, solitoque animo læto et alacri recuperato, narrare perrexit, quemadmodum se rex Tyri præstinaverit, nunc autem in itinere commissa sit in Ægyptum, veluti comes virginis Ionicæ, quam rex Hiram eodem secum tempore emerat, quamque is Pharaoni in donum mittat.

Sammai autem, ex sua parte, certio rem eam fecit sibi facultatem esse concessam, ut se socium expeditionis adiungeret, et dolere se aiebat iter in Ægyptum tam brevi finem accepturum; addidit præterea: "Utinam peregrinatio non minus duratura esset, quam maiorum nostrorum quondam peregrinatio in deserto."

Mutuá hac agnitione motus, puellam, ut paulisper inter nos

⁵⁸ Portus Philistæorum; n. 48.

consideret invitavi; rogavi insuper Hannonem, qui gnarus linguæ Ionicæ erat, ut virginem etiam ad idem faciendum invitaret. Ipsa, gratá obsequentíá, in pulvillo sibi apparato consedit.

Cœna satis iucundo eventu cessit. Sammai et Abigail nos narratione suæ anteactæ amicitíæ, rerumque in pueritia gestarum, quemadmodum unà in pascuis suis nativis capras pavissent, oblectaverunt. Facere non poteram quin iis coram animi ægritudinem faterer, quod propediem ipsis iterum secedendum esset.

"At, fortasse," inquit Abigail, "Pharao me servare minus curabit, nam mei similes rex Pharao, sine dubitatione, millenas habet. En heram meam! ipsa illi mittitur; at, quod ad me attinet, me pro certo relegabit."

Sammai constrictis pugnis, veluti me appellans, me contuetur, ego tamen alio solatio subvenire haud poteram quam memorando mihi videri, puellam, itinere confecto, ab officio heram suam comitandi, absolutum iri.

"Præterea," subnectit Hannibal, "ipsa munere soluta, prorsus sola et derelicta esset. Parum referre, quod Hazael tanto nisu eam oblectare conetur."

Interea Hanno atque virgo Ionica colloquia inter se texere cœperunt, et hoc tantá inter se fiduciá, ut mihi iam gravius ad ferendum videretur; ut ergo modum rei ponerem, usus occasione, ubi scyphi complerentur, quaesivi ab Hannone, quum ipse psallendi gnarus perhiberetur, utrumne virgini persuadere posset, ut ipso chorago, quoddam carmen nativum præcinere

vellet. Linguæ Phœnicæ paucillum gnara, ipsa pro se respondit, se et posse, et libenter velle, ut cuperem.

Cithará allatá, et in harmoniam redactá, ipsa, velamine revulso, vultum nobis exhibebat singulari gratiá venustum. Virgo more mulierum Phœnicum erat induta habitu purpureo, argento acupicto, in collo autem monilia trium ordinum aureorum ocellorum affabre factorum. Erat ipsa capite nudo, comá patrio more concinnatá, a fronte retro flexá, et in medio revinctá. Nos alto silentio circumsedebamus, veluti solo fixi, eiusque mirá venustate constricti.

Primum quam servus meus lychnis in latere navis eo paratis lucernas adaptasset, virgo Ionica, voce clará ac sonorá quandam cantilenam suæ patriæ fundere exorsa est. Linguæ quidem Ionicæ familiaritatem mihi nullam esse fateor, tamen, in peregrinationibus meis vagam quandam cognitionem eius comparavi ut satis intelligerem eam bella celebrare a civibus suis longe ab hinc cum Achæis, et contra Priamum, regem Troiæ gesta. Ut vox eius subinde in dulcedinem vertiginosam exsurgebat, oculi Sammai affectibus animi scintillare videbantur, digiti vero Hannibalis capulum sui gladii tentare. Quin et illi, qui sensum verborum non ceperant, tamen modulis ad ima cordis capiebantur, æquè ac venustate eximiá cantatricis. Finitá cantilená, virgo exsurrexit, pedesque non aliter quam ipsa Diva Astarte id factura esset, per undas præterlabens, cum gratia retraxit.

Postquam virgo discesserat, Hanno protinus ad oram navis

se recepit, ibique stans, animo non parum turbatus, fluctus contuebatur. Quum eius suavi conversatione diutius carerem, ad eum accessi, quæsivique ex eo, quid rei esset.

"Nihil quidquam," respondit, "quod non brevi prætereat."

"Tibi suaserim," moneo eum, "nequid ex his, quæ hac vesperâ hic dicta gesta que sunt, Bodmilcari enuntietur; equidem nec illi, nec spadoni fidem habeo."

"Nihil refert," respondet ille, "quid Bodmilcar fecerit. Quod ad me attinet, promissis meis stabo. Modo ego Tartessum perveniam, ibique audacius quid agendi facultatem reperiam. Nec despero quin nauta usque evadam aptus, Navarche mi;" et dum sic loquebatur vox aliquantum rauca clarescere cœpit. Manus eius tum prehendi, veluti fidem eius confirmaturus. Nescio quo pacto, in diem iuvenis mihi gratior et acceptior esse cœpit.

Quum ad cæteros reverteram, Sammai sic reperi, quasi in siccum redire mallet.

"Fausta felixque sit tibi nox, Sammai," alloquor eum, "cras mane iterum conveniemus."

"Faustam ac placidam tibi precor noctem, mi Navarche, vobisque omnibus!" inquit ille in responsum, et quam primum in navi erat, clamavit; "Vale Abigail, blanda columba mea, nox tibi fausta et placida esto!"

"Tibi quoque, agnelle mi!" respondet illi Abigail, perversa e cæsteria sua prospectans.

Eodem ipso tempore spado advenit. "Lurco ille bonis est

pulmonibus;" contemptim animadvertit præteriens; "verum ego dubito utrum Pharaoni valde gratum fuerit sua mancipia toti orbi ostentui exhiberi."

"Sic, profecto; nec si resciverit eandem lautitiis a Navarcho et scriba eius celebratam fuisse," addit Bodmilcar, pede interim e pulvillo excutiens citharam Hannonis, quam hic casu, discedente virgine Ionica, ibi reliquerat.

"Quæ tu hic agitas, mihi perquam ingrata sunt;" respondeo ego loquelæ eius voce severiori; sed Bodmilcar sermoni meo verbis acrioribus incidit: "Hazaël, fretus auctoritate regis, de mancipiis ad suum arbitrium, ut lubet, statuet."

Verba hæc me non parum exasperarunt. Ferendum non erat ut spado Syrius, ipse mancipium, suam meæ auctoritati anteponeere præsumat, meque, hominem liberum, navarchum Sidonicæ classis, sibi posthabeat. Bodmilcarem itaque obtutu rigido et constanti contueor, quod is minus videbatur intelligere quid dixerit; sed ipse, simultate quadam mihi obtutum temere reddidit.

Tum ipse voce elatâ pergît: "Iuvenca ista Ionica mea quondam fuit, sed mihi a latronibus erepta erat, qui eam regi vendiderunt. Rex eam regi Pharaoni in donum mittit; quum itaque obnitor, quominus donum regis in manus incidat scribæ tui, officio meo satisfacere arbitror."

Contra, ego, firma voce respondi: "De cunctis his rebus meum erit hic iudicare. His in navibus auctoritas mea de omnibus rebus sola valebit; et væ illi qui eam in dubium vocare ausus fuerit."

"Præclare dictum!" adstipulatur Hannibal. "Disciplina atque obedientia potissima sunt!"

"Tum *sic* faciam!" clamat ille voce raucâ, furore subacto; ego tamen tranquille perinde ac firmiter subiunxi: "Quin facies quod ego iussero; redibis in tuam navim, nautasque tuos curabis. Ego a die crastino quinos dies abero."

Ipsæ pedes versus navim retraxit, minas et maledicta inter eundem mussans, quæ tamen ego flocci feci.

Postquam ille discessit, Hazael sic fatur: "Nunc vero ego ibo, puellamque eam castigabo."

Hoc audito, ut eum a proposito deterrerem, manum illi inieci, sed ipse mihi se eripuit, et iam ad ianuam casteriæ accessit, quum subito, fortissimis brachiis, Hannibal eumprehendit, totumque eum circumvertit.

"Eho! quod scelus te agitatur?" balbutit ille, me prius, tum Hannibalem contuitus, qui eum usque prehensum tenebat. Ego brachiis iunctis, oculisque in eum defixis, stabam.

"Audi!" aio illi, "audi quæ dicam! Leges navium Phœniciarum hæ sunt: 'Quicumque mandatis navarchi refragari audeat, fune ex antennis ter aquæ mergitur.' Tenesne?"

Formidine agitatus spado, in assensum caput quassavit.

"Præterea," addidi insuper, "huius rei memento; nec minus alterius legis memineris: 'Siquis alteri maledicat, is ad malum devincitur, ac flagellis cæditur, atque quinas et vicens plagas sustinet;' etiamne hoc tenes?"

Iterum capite nutat.

"Nec denique oblitum iveris," ulterius eum moneo, "puellam Abigail lingua pollere loquaci, me autem auribus acutis. Nunc autem, Hannibal fac eum missum!"

Hazael se ad casteriam sine verbo contulit. Hannibal se a risu vix continere poterat. Tandem sic me affatur: "Eximie factum, Navarche! Optime statuisti! Res ex integro fieri præstat. Namque in navi refragari, perinde est ac rebellare in castris."

Postridie, primo mane, Bodmilcarem acciri iussi.

"Bodmilcar," eum alloquor, "tu vetus nauta Phœnicus es; fides tibi haberi deberet; at ego vereor, ne spado ille te ab officiis avertat. Ipse non diu nobiscum versabitur; confido futurum, ut quum ille cum mulierculis discesserit, tu ad saniora reversurus sis; interea tamen postulo abs te, ut fide interpositá, mihi pollicearis, pacem atque disciplinam abs te servatum iri."

Ipse tentabat negare discordiam se fovisse; mihi tamen verba dari non poterant, nec a proposito discessi, et fidem ultro dandam exegi, quo denique facto, hæc visum est mihi eum monere:

"Nunc mandata mea animadvertite. Dum ego Hierosolyma profecturus abfuero, te præfectum classis constituo. Hanno et Hannibal me comitabuntur; sed Hasdrubal, Hamilcar atque Himilco apud te manebunt, atque milites tibi præsidio erunt. Cordi nobis futurum est, ut commeatum in interioribus regni comparemus, nec ea de re te sollicitari volumus."

"Sed quid de duabus mulierculis fiet?" quærit ipse.

"Hoc meum erit curare;" respondeo illi, "daboque operam, ut iis in littore provideatur. Nos vero statim viam ingrediemur;

itaque officiis tuis adesto, teque bene valere iubeo."

Hannonem igitur atque Hannibalem scapham degredi iussi, misque servam cum duobus nautis sarcinas portantibus, qui eos comitarentur. Ut Hanno Bodmilcarem præteribat, animadverti hunc torvo vultu eum contueri, atque exspuere. Hanno nihil nisi humeros quatiebat.

Priusquam ipse in scapham degressus essem, cavi, ut mulierculæ atque spado in navi altera in casteriis tuti essent: tum duos nautas delegavi qui post eos res, quibus indigerent, in littus eveherent. Hazael causam comminisci tentabat, ob quam sibi in navi manere liceret; sed quum me clamare audisset, "Nullo modo!" in scapham nullo amplius obloquio descendit.

Omnibus rite peractis, signoque a me dato, duæ scaphæ solvuntur. Bodmilcar, in puppi stans, tristi vultu nos prosequebatur, dum Himilco, a latere eius, bono animo atque iucundo nobis valedicebat.

Paucis remorum ductibus ad terram advehebamur. Sammai, moræ impatiens, nos præstolabatur, atque puellæ Abigail descendenti sollicitus aderat. In aridum egressi, iter protinus versus pagum flectebamus, qui in ficeto, vix ad duos iactus arcús a castello aberat, bonamque cisternam habebat. Ante domum, quæ in pago longe optima esse videbatur, duo equi, atque fere duodeni asini stabant deligati. Equi satis commode erant frænis atque ephippiis, phalerisque ornati, capita autem eorum coccineis reticulis, cum pendulis tintinnabulis fimbriatis, atque coloratis rosulis erant operata, caudæ autem coccineis fascibus in

sublime constrictæ, ac revinctæ. Iubæ caudæque asinorum more gentis, henná erant tinctæ, atque tam hi, quam equi, loris probe erant instructi.

"Domus ista," inquit Sammai, "Bichrii⁵⁹ est; is unus virorum est, quos comites itineris tibi adiungi vellem. Ipse iuvenis et fortis est, magnumque habet usum et arcús, et gladii, atque scuti. Antea vineæ colendæ dabat operam in collibus, estque artis vina producendi longe peritissimus."

Eodem ipso tempore Bichri ipse ad nos salutandum prodiit; socium habebat secum alium quendam iuvenem cum muliere.

"Hic Barzillai⁶⁰ est," inquit Sammai, eum sistens, "unus e centurionibus decem, hæc autem sua uxor est, Milcha;⁶¹ ipsa soror est amici nostri Bichri, claraque apud nos est ob liba, quæ ipsa præstantissima facit."

Tum Hannibal proponit ut Barzillai, suaque uxor, in comites expeditionis adoptentur; sed Sammai docebat nos hoc fieri non posse, ut hi ad iter maritimum suscipiendum permoveantur.

Unum usque munus supererat, nempe domicilii pro mulierculis reperiendi. Relatum mihi est, domicilium pro illis in turri obtineri posse; item domum Bichri eis patere, ubi satis prope ad domum Barzillai essent, ut et societate uxoris eius, et præsidio militum fruerentur. Primum Sammai, ubi intellexit futurum non esse ut mulieres nos Hierosolyma comitentur,

⁵⁹ Nomen viri; n. 49.

⁶⁰ Nomen viri; n. 50.

⁶¹ Nomen mulieris; n. 51.

mussare cœpit; sed quum perspexisset consilium meum esse ut Abigail, cum hera sua unà, ibi, ubi essent, permaneret, sine verbo acquievit. Demandavi Barzillai, ne cui, præter spadonem, ullo sub prætextu permetteret, ut virginem Ioniam visum adiret; ipse autem, veluti in fidem, vaginam gladii percussit, se fidem non falsurum.

"Ubinam ego habitabo?" nunc spado quærit.

"Ubicunque videbitur;" respondi illi, "domi Bichri, si libeat."

"Quid? domi meæ?" obtestatur Bichri, "aliquis Syrus Sobanus⁶² domi meæ? Nequaquam, Navarche, pace tua, id habere nollem, nec id fieri poterit."

"Eccur non?" indignabundus quærit spado; "num nos Syri vobis posthabendi sumus?"

"Haud secus. Syri servi sunt; rex noster vos ad Sobam, et ad Damascum profligavit; pulices estis, atque canes morticini."

"Verum, Hercle, est," Sammai adstipulatur, "Philistæi e Gaza et Ascalon hostes digni sunt qui superentur, at Syri, horum vel duodenas hastæ meæ fixos ipse possem in humero portare."

"Ha, ha!" risit Hannibal, "Sammai perquam amat iocari; ipse nos sub itinere multis iocis diversitabit."

Quærenti Barzillai, utrum mulieribus ambulandi subinde copia sit, respondi, posse Abigail, quippe quæ indigena hic esset, interdum cum Milcha ambulatum exire; attamen virginem Ionicam, usque ad meum reditum domi contineri oportere. Conventum est inter eos, uti sedulo ab iis opera daretur,

⁶² Nomen loci; pars Syriæ; n. 52.

ne virgini Ionicæ ad tempus iucunde agendum quidquam desideraretur, atque Milcha pollicita est se facturam, ut illa artem, liba aliaque bellaria parandi, interea discat.

Itaque cunctis ad tempus rite constitutis, introibamus domum, ut antequam iter ingrederemur, cibo nos reficeremus.

Visum mihi etiam est ut satis præsidii collocaretur, quindenos militum nostrorum militibus Barzillai addere, pro quibus ipse domicilia in pago comparaturum se promisit. Itaque Hannibal ad accersendos e navi quindecim sagittarios misit; ego autem eodem nuntio usus, Hamilcarem, qui que cum eo erant, de iis cautelis certio rem feci, quibus efficaces obices me posuisse credebam, quominus Bodmilcar cum spadone quidquam molimenti comminisci posset.

Spado in epulis nostris participare renuit, et ad naves iracundus reversus est. Milcha virginem Ionicam in proprium domicilium deduxit, sed mox reversa est, secumque liba illa, quorum fama iuste percrebuerat, terna quibusque accumbentibus secum tulit. Verum Sammai, atque Abigail, tanta dulcedine conversationis inter se capiebantur, ut suam portionem plane negligenter, quam Hannibal minime fastidens, absumpsit.

Bichri, epulis vix peractis, primus prodibat visum, utrum equi asinique parati essent; eum, salute inter nos et Barzillai Michaque utrimque data et reddita, paullo post ipsi sequebamur. Ut per se patet, tempus inter amatores ultimum vale dicendi fere diutius durabat. Ut eram ad medullam usque Sidonius, magis assuetus iactationi navium, quam subsultibus equorum,

equum vivacem, quem Iudæus ille mihi obtulerat, conscendere nolui, et satius existimavi quieto ac securiori asino insidere. Hanno, me suadente, hospiti nostro pannum coccineum dono dedit, uxori autem ego par inaurium ex argento donavi, quibus ipsa perquam delectabatur, pueris autem et puellis munuscula puparum fictilium dedimus, qui sursum deorsumque gremia nostra conserpebant. Sammai, qui novam cataphractam induerat, veterem autem Barzillai donaverat, multum nos morabatur, vel duodecies in domum recursans, frivolis causis prætextis, ut verum propositum, amicæ suæ iterum atque iterum valedicendi, celaret, quum demum consilium cepit equum conscendendi, quo nec ego, nec Hanno equitare vellemus. Hannibal interea iam alium equum conscenderat, suamque equitandi peritiam circum nos discursando ac saltitando ostentabat. Sarcinas nostras quatuor asinis imposuimus; Hanno, duo nautæ, meusque servus, cæteris insidebant, Bichri autem, incessui duriori, utpote montanus, assuetus, exploratoris vice, agmen antecedebat.

CAPUT IV

Rex David

Postquam agros, segetibus lætos, præteriveramus, in devexa planitie, ubi passim ficeta, luci palmarum, arboretaque staturæ humilioris, quibus Iudæa abundat, interspersa vigebant, comasque umbellarum instar propansas habebant, denique montem per semitam angustam, terebinthis alternatim atque vinetis variantem olivetisque, ascendere cœpimus. Via hæc, umbris delectabilis, nos ad pagum Timnam, in iugo collis sitam perduxit, ubi Sammai nos ad incolam quemdam deduxit, qui nobis, iumentisque nostris, hospitium præbuit. Pagus Timna non exigua est, sed et nullo certo ordine posita; septa enim est caducis muris cum duabus portis, duodenisque turribus rotundis, domus autem unius contignationis sunt singulæ, seiunctæque item sunt, atque hortulis circumdatæ.

Iam hic incredibili multitudine pulicum obrui cœpimus, nimiumque quantum examen, quantaque sanguinis appetentiâ nos adoriebantur. Ingentes quoque muscarum turbæ nos insectabantur, atque Hannibal, qui interim suas cataphractas solverat, ut eo efficacius se scalpere posset, non sine iusta causa adnotabat se arbitrari incolas Iudææ Beelzebub⁶³ Deum muscarum, implorare oportere, ut eos a tanta plaga pestium

⁶³ Dominus muscarum; Deus muscarum abactor; n. 53.

liberaret.

Postridie prætervecti complura anfractuum prærupta, transcendentisque non pauca collium iuga, regionis cæteroquin sat sedulo cultæ, in conspectum veneramus vallis perquam profundæ, sterilis, atque desertæ.

In saxis, e quibus et fundus et latera constabant, ossa humana dispersa in sole candicabant. Versus Orientem vertices montium cernebantur, quorum in uno castellum eminebat, valles autem a Meridie eo acclines in iuga conscendere videbantur.

"Ecce Vallis Gigantum!" inquit Bichri, ut baculo, quem manu ferebat, calvariam in terra iacentem convertit.

"Satis bene cognitam habeo," respondet Sammai. "Adolescens solebam Benaiaë esse armiger. Benaia olim e potentissimis viris regis Davidis erat, centurio militum centenûm. Is quodam die leonem in fovea cepit et occidit; alias in pugna singulari gigantem Ægyptium prostravit, atque hac in ipsa valle Rephaim, me sub eo stipendium merente, Philistæos tanta clade affecimus, ut incolæ Asdod ad hunc usque diem nostri vectigales facti fuissent, et usque modo essent."

"Eius rei," addit Hannibal, "ipse adeo ego reminiscor. Philistæi ibi, supra, consistentes, a fronte nostra, munitiones per assaultum expugnare conabantur; in declivi, medio circiter colle, rex adortus eos, ad sua præcipitia illos compulit. Acerrimum certamen in valle coortum est; sed internecio cruentissima in ascensu illius iugi, adversum nos, committebatur."

Ulterius progressis nobis Hannibal demonstrabat in superiori

valle triginta palos, quibus rex principes Philistæorum alligari iussit; partes ossium usque illic hæerere cernebantur.

"Rex noster optimus est;" fari cœpit Sammai; "filius eius Absalom in eum rebellavit, ego tamen in officio erga Davidem regem perseveravi."

"Ego quoque;" inquit Bichri, ac pergit: "tum pugnatum est; in qua pugna ego Othniélem, filium Tzíbá, interfeci: iaculo meo tempora eius uno ictu perfodi; balteus eius e bysso purpureo, quem me gerentem vides, ecce hic est."

Sic procedentibus Sammai, Hannibal atque Bichri, passim, ut quæque res memoratu dignior sese spectantibus offerebat, eventus auscultantibus narraverunt. Quoties vicos atque pagos præteribamus, incolæ animadvertentes nos Phœnices esse, ad nos, munusculis lactis, uvæ passæ, ficorum, vini, aliisque cibariis, confluebant, solliciti tamen sciscitantes, utrum merces haberemus venales. Bichri ubique sedulo explicabat illis nos Hierosolyma iter facere, itaque si merces nostras visere vellent, eo, aut vero Ioppam, ubi naves constitissent, eos proficisci oportere. Subinde pastores, qui in saltibus eximios greges caprarum pascebant, ad nos accesserunt, nos tamen ab illis nihil præstinavimus, præterquam aliquot caseos præclaros, et hos paucis geráis emimus. Hos caseos sub umbra terebinthi edentibus, puellæ gelidam e propinquo fonte aquam nobis ministrarunt, quibus Hanno, in signum grati ob earum humanitatem animi, paucos vitreos ocellos donabat, quibus illæ magnopere delectabantur.

Paullo ante occasum solis diei secundi in conspectum Hierosolymorum, urbis munitissimæ, in fastigio præcipitis collis positæ, pervenimus. Conspectus urbis e longinquo animum miro modo afficit. Loci natura, ubi urbs iacet, editis collibus, et subvexis declivitatibus est iniqua, passim tumulis ac fastigiis interspersa. Muri albicantes, tectaque innumera, quæ inter oliveta, mœnia ambientia sese exserunt, animos viatorum necessariâ quadam sui admiratione devincunt.

Viam, qua ex parte torrens Cedron præterfluit transgressi, qui ubi cursum a via deflectit, sese in deserto visui subducit, superavimus etiam ultimum collem olvetis virentem, ultimaque prærupta rupium prætereuntes, mox viam pavitam ascendere cœpimus, quæ ternis equitibus satis lata patebat. Domus hic utrimque lateritiæ erant, earumque hortuli maceriâ argillacea septi erant. Interea nox appropinquabat, atque Sammai, qui prorsum quadrupedaverat (Bichri interea ductoris munus obiens), pro porta amplioris cuiusdam horti nos iam præstolabatur, cuius in medio nitida domus lateritia duarum contignationum stabat. Domus hæc sedes erat Iræ, ministri regis, cuius speciale munus erat legatos exterarum gentium excipere, eorumque indigentis providere. Quamprimum advenimus, servi prodiverunt, ut iumentis nostris consulerent, nostrasque sarcinas in ædes comportarent. Primum in humile cubiculum ducebamur, ubi aqua ad lavandos pedes allata est. Paullo post ipse Ira nos salutatum, et ad epulas invitatum venit. Nomine meo huic indicato, causâque itineris patefactâ, litteras regis Hiram ad

regem Davidem ostendi. Has ipse in signum reverentiæ ad caput levavit, pollicitusque est regem de meo adventu sine se morá certiorum facturum.

Epulis ex ordine peractis, dona mea pro rege Davide apparare cœpi. Ante omnia selegi tuniculam subternam hyacinthinam e sindone Ægyptiaca subtilissima factam; tum tunicam supernam purpuream, a collo et a manicis floribus acupictam, atque ex ora fimbriis argenteis præcinctam. His adieci balteum auro argentoque textum, quem caput leonis pro fibula aurea, cuius oculi e vitreato facti erant. Balteus hic exemplar erat scitissimi operis fabrilis Ægyptiaci, unus e quatuor balteis, quos ab artifice nato in munusculum præstinaveram in gratificationem regibus quos me hoc itinere convenire oportebat. Tertium denique donum adiunxi argenteum scyphum, cum duabus ansis. Hic in speciem calycis basi nitebatur et scapo, cum ornamentis circum cælatis et auro infusis, in formam florum atque fructuum. Hæc igitur dona cistulæ, e ligno santalino ex Ophir imposui, quæ magna arte intestinaria aurea ac testudinea erat facta. Quum memor essem regem non modo musicá delectari, verum ipsum haud mediocrem esse musicum, insuper exquisivi harpam trium fidium, ex eodem santalino ligno factam, cirris coloratis, itemque aviculá aureá, cum rostro hiante, passisque alis, adornatam. Nullum instrumentum musicum, quod huic par esset, extra Phœnicen reperiri poterat; lignum autem ipsum, perinde atque cistulæ, ex Ophir importatum erat. Harpam autem a Cheles-Báal, Sidonio, comparavi, cui eadem a regina terræ Ophir in

memoriam delineatarum navium, quæ ad navigandum altum pares essent, data fuerat.

Postridie, multo mane, quum Ira edoctum me venisset regem de meo adventu certiolem factum esse, quumque dona ei exhibuissem quæ regi oblaturus eram, summâ devinciebatur admiratione, dixitque ea regi acceptissima futura, atque regem magno me videndi desiderio teneri.

Duas circiter post horas aliqui servi regii vitulum, panes, aliquot caseos, corbem placentarum ficique, hirneam olivarum, cadumque generosissimi vini ex Helbon ferentes advenerunt, quorum unus, postquam me ut legatum regis Hiram consalutasset, sic fatur:

"Rex David te, tuosque comites me ad se perducere iussit; fac confestim me sequere."

Cistulam cum donis ferendam duobus nautis meis dedi, cæterosque meos comites ad me accersivi. Hannibal galeam suam atque cataphractam induit; Hanno officii insigne, cornu atramentarium, cingulo appendit, ac sine mora parati eramus. Sammai, perinde ac Bichri, se nobis comites præbuerunt. Hi læto erant animo, præsertim Bichri, qui, tametsi subditus regis Davidis esset, regem nunquam conspexit. Sub itinere hic talia memorabat:

"Rex David erga tribum nostram Benjamin inique egit; sed malum suâ in propinquos Saulis humanitate compensavit. Ipse, revera, tribuum gloria est; aspectu eius multum delectabor, nunquam enim eum contuitus sum."

"At, profecto," obtestatur Sammai, "ipsi non erat in animo in tribum Benjamin severius animadvertere; indoli suæ id repugnabat. Perpende, præterea, suum in Iónathán amorem, suum in Míchál, quam uxorem duxerat, affectum, quum tamen Iónathán Míchálque proles Saulis fuissent. Item, memineris, quemadmodum mortem Saulis ultus fuerit. Non est illi in posteros Benjamin iniquus animus."

"Quin rex fortis ille est," subiungit Hannibal, "fortis quoque est bellidux suus, nepos ex sorore Serúia, filius. Is, cum Ióáb una, est miles, famá suá dignus."

Dum hac verbigeratione tempus terimus, iter nostrum inter angustas acclivesque vias facimus, prætereuntes utrimque domos unius, ac duarum contignationum, horticulis cinctas. Incolæ, quum animadverterent nos servorum regis ministerio duci, quippe quos de candidis vestibibus, cum purpureis clavis facile cognoverant, undique effluere, nosque salutare cœperunt; quod certo indicio erat, quanta in æstimatione rex a populo haberetur.

Interea transibamus partem urbis, quæ nomen Millo ferebat, et ad canalem pertingebamus, qui cursu versus apertiozem partem regionis tendebat, cui editior locus, nomine Tzizzón, imminebat. Spatium omne inter hunc locum Millonemque, domus regiis sumptibus recens structæ complebant. In mœnibus usque videbatur hiatus, ubi rex David, quum urbem a Iebusæis cepisset, murum perfregit. In vertice Tzizzón arx conspicitur, cuius in area interiori regium palatium stat exstructum. Regia ab architectis Tyriis concepta, atque e lapidibus cæsis structa, lignis

santalinis interpositis, in medio tholum fert, atque hortis undique circumdata est. Ex utroque latere portæ duæ columnæque æreæ visuntur. Ad dextrum ab altera harum columnarum parieti innixum solium stat, ubi rex ius dicere consuevit, atque hinc non procul abest patibulum, in quo capitis damnati pœnam dare solent. A tergo sunt horti alii, item ædificia, quæ mulieribus præbent domicilia.

Ira ante porticum regiæ nos præstolabatur, statimque post nostrum ingressum in amplum conclave quadratum nos induxit, admodum lucidum, tapetis, varias species florum aviumque ferentibus contectum. In extremo conclavi suggestus trium graduum e ligno sandalino, sed planus, omninoque expers omnis cælaturæ ornatusque aurei, et ad pedes eius pellis leonis erat strata. A dextro stabat Ióáb, bellidux regius, galeatus, ac loricatus, parumque a tergo armiger cum gladio regis, hasta autem eius parieti innitebatur, aliqui autem regii ministri in gradibus adstabant, ac, denique, ante regem custodes prætorii, quatuor viri robustissimi, fortissimique, strictis gladiis securitati regis consulebant. Rex ipse, vir provectoris ætatis, staturæ mediocris, corpore gracilior, tamen cum omnibus indiciis mobilitatis, atque vigoris, in solio sedebat. Barba eius plana, minime hispida, penitus cana erat, comæ autem, ad morem civium suorum erant concinnatæ. Vestitu utebatur simplici. Nec vitta, nec corona caput eius ornabat; nec armillas in brachiis et carpis, neque digitis manuum pedumque hæere solitos annulos deprehendere poteramus. Vestitus autem erat tunicá

candidá, cum purpureo clavo, atque crepidis, more montanorum, calcibus, more regum editioribus. Nihil profecto eum, ratione indumentorum, ab aliis hominibus communibus discernebat; nec quidquam, nisi oculi cæsii, obtutu acutissimo ad homines regendos natum esse prædicabat.

Quum comitatus meus pone me in ordine constitisset, ego me ante solium prostravi; tum, surgere iussus, iunctis brachiis, coram stans exspectabam dum rex me alloqueretur. Mox me salutando rex fari incepit, percontando, utrum iter nostrum huc prospere cessisset, tum multis verbis de regibus Tyri atque Sidonis, deque eorum subditis sciscitabatur. Responsis meis optime contentus, litteras regis Hiram ad se datas postulat. Papyrus consignatum cuidam ministrorum tradidi, is autem sigillo coram refracto, litteras apertas regi porrexit. Rex datá operá eas attente perlegit, tum ad me conversus, subridens sic me affatur:

"Mago, fili Maherbalis, te coram cernere posse, mihi gaudio est. Qui sunt ii qui te comitantur?"

Rege sic iubente, comites meos singillatim stiti.

Sammai Bichrique inter comites meos conspicatus, rex sic fatur:

"Minores natu meæ gentis peregrinari, libenter video; ita enim fit, ut et fortitudine animi, et sapientiá, et, denique, experienciá, iám se ditent et augeant. Perinde placet militibus tuis Hannibalem, virum peritum præesse; bene eius memini. Nunc autem Iosaphat, tabularius elenchum omnis materiæ parabit, quas a te mihi comparari postulo, quarum præstinandarum

curam tuæ fidei discretionique concredo, facultatemque tibi facio, ut quæque curiosa, raraque sub itinere tibi sub oculos ceciderint, et quæ usui fore arbitraberis, pro me compares. Meum vicissim est inquirere, quibus suppetiis profecturus egeas."

Consilia itaque mea regi aperui, velle nimirum me quadraginta ulterius homines, qui usum rei militaris habeant, copiis Sammai addere, item, satis frumenti, vini, oleique, et aliarum suppetiarum, quæ in penu non corrumpantur, victumque nobis præstent, comparare.

"Æqua et iusta postulas," respondet rex. "Ióáb seliget pro te quadraginta homines, qui Sammai Hannibalique obtemperent, ærarius autem meus pecuniam tibi tradet, ut habeas unde eos solvas. Ira te ad armamentarium conducet, ubi suppetias omnes, quibus egeas, obtinere possis, item asinos comparabit, qui onera ad naves devehant. Tuum erit dicere tantum quibus rebus egeas, et eæ tuæ erunt."

Post hæc, coram rege me iterum prostravi in testimonium grati animi, oravique eum, ut munuscula benigne accipere vellet, quæ mihi, ut ad regem deveherem, tradita essent. Ipse magnopere delectari videbatur, seduloque inquirebat originem cuiusque doni, ut quodque illi exhibebatur. His peractis, in cubiculum contiguum ducebamur, ubi vinum nobis erat paratum. Rex oblatum a me cyathum clementer accept, hausitque. Tum allato post eum solio, in eodem cubiculo illi insedit, et a me diligenter sciscitabatur de diversis regnis gentibusque quas

visissem. Curiositas eius responsis meis etiam aucta est; nam, inter alia, quærebat etiam, utrum in partibus occiduis asini quoque ac pavones reperirentur. Respondens certiore eum feci hæc animalia ab Ophir importari solita, itemque, indulgente eo, futurum esse, ut illam regionem redux visitem.

"Impavidus tu, profecto, vir es," inquit rex, "iam consilium alterius itineris tecum volvitas, antequam prius absolvisses. Miror tuam fortitudinem, fateorque regem Hiram sapienter statuuisse, quum te huic cœpto præstituisset. Nunc lubebit tibi locum ostendere, ubi mihi in votis est templum condere.

Sic fatus, gressu alacri, prorsusque iuvenili, rex nos e palatio in tumulum, ubi area trituratoria patebat, eduxit. Nomen collis erat Moria.⁶⁴

"Hanc aream trituratoriam," inquit rex, "modo præstinavi ab Arauna, Iebusæo, item aliquot boves, quinquaginta siclis argenteis. Meo quidem arbitrato locus æque idoneus est pro templo ac pro castello."

Hanno adnotabat: "Memoratum audivi regem plura castella expugnasse quam extruxisse; itemque suum gladium optimum esse suæ gentis præsidium."

"Adularis, scribe," respondit rex leni risu, "verumtamen et ego in ea sententia sum, securius præsidium situm esse in cordibus intrepidis, quam in cumulis lapidum."

"Equidem minime adulator, rex clementissime," respondet scribe, "nec nisi animi regii sum interpret. Felicem arbitror

⁶⁴ Nomen collis, ubi rex Salomon templum condidit; n. 54.

gentem, cuius fiducia securitasque in rege positæ sunt."

"Si idgenus sermone uteris adversus mulierculas," iocabundus respondet rex, "futurum est ut filiam alicuius principis ducas."

Hanno erubuit: rex autem risit, et, ad me conversus, dixit me scriba uti præclaro.

"A, rex," inquit Hanno, "regiones petimus, ubi eloquentiæ nullus est usus. Venti, fluctusque Magni Maris leni dulcique sermoni Canáan non præbent aures. Barbari regionum occidentalium linguam asperioris generis exigunt. Assentationibus duri Tartessenses non moventur."

Rex, sine dubitatione, Hannone multum delectabatur, dixitque illi gratum sibi futurum, si litteris mandata sibi afferret, quidquid sub itinere memoratu digna videret: interrogabat præterea ab eo utrum aliud quid ab eo litteris conditum fuisset, secumque haberet. Hanno protinus exprompsit volvellum papyri, carminibus ad virginem quamdam inscriptum, illudque regi porrexit. Postquam rex, ipse poeta primi ordinis, versus dulcisonos admiratus esset, scripturæque pulchritudinem collaudasset, quædam suorum carminum Hannoni donavit.

"Est alterum genus poeseos,"⁶⁵ inquit Hanno, "styli severioris, quod rex in valle Raphaim, aliisque haud paucis campis dimicando scripsit; vereor ut illud nobis dare possit."

Hoc audito rex ictu oculi tollit gladium ab armigero, et "Hic," inquit, "penna est, quæ ea scripserat: accipe eam; forte potestate donabit te, ut id genus versus pangas, quales ego in

⁶⁵ Genitivus Græcus singularis.

Valle Gigantum in Deum meum scripsi."

Iam tempus interea instabat quum benigno generosoque regi ultimum vale diceremus. Itaque, secutus Iram, in armamentarium profectus sum, Hannibal autem, atque Sammai et Bichri Ióáb comitabantur.

Summum promptuarium longum ædificium lateritium erat, ad quod aditus per tramitem pavitum, utrimque sycaminis consitum patebat; erat autem more Phœnicum exstructum super dividiculam, cui ex utraque parte regia stabula, rhedarumque subgrundia adiacebant, ultra hæc autem pascua erant pro regio pecore. Hanno conscripsit elenchum commeatús procurandi, transcriptum cuius regi tradebatur. Poscebamus centum modios frumenti, quinquaginta congios olei, quinquaginta urnas vini, dena centupondia casei, fici, uvæ passæ, ac, denique, bina millia siclorum pro carne salsa, et arida, quibus, pro rata parte, addenda erant sal, fabæ, lentes atque dactyli. Ira autem suscepit munus muliones asinosque comparandi, ut postridie omnis commeatus ad naves convehi posset.

Rex David famá munificentiaë clarebat. Pervenientes ad domum Iræ, plures servos regios, qui nos antecesserant, ibi reperimus, pro singulis nostrum dona ferentes. Pro me quidem scutum, lanceam atque pugionem, securimque militarem Ægyptiacam tulerunt; pro Hannibale clavam Chaldaica arte factam; pro Bichri arcum, pharetram atque cingulum sagittarium; pro Hannone, denique, alterum gladium, præter eum, quem iam acceperat.

Sub vesperum Hannibal reversus nuntiabat numerum suorum militum se explevisse; venit Iosaphat quoque cum litteris regis, quæ mandata principis ultima mihi denuntiarunt.

Postridie mane, quum surgerem, reperiebam domum circa, totumque vicum, asinis oneratis, eorumque mulionibus pæne conferctum, qui commeatum nostrum baiulabant; nec proinde quidquam supererat, nisi ut hospiti nostro valediceremus. Itaque, phialas odorum illi in munuscula pro uxoribus tradidi, nec ultra morati, iter versus Ioppam retrorsum ingressi sumus.

Iter hoc nullo eventu fiebat memorabile. Bichri quandoque exempla nobis suæ iaculandi peritiæ, perdices novo arcu iaculando, exhibebat, quum eas, aliasque aves, inter volandum peteret; interea Hanno (gladio, more Iudæorum, intra cingulum condito), se facetum, lætumque præbebat, tædium itineris canticis iucundis discutere conatus.

"Nemo est," sæpius ipse repetebat, "quin regem Davidem loco vatis habeat; quum autem ego gladium Davidis possideam, recte mihi autumare videor, quum orbem terrarum me subigere posse putem."

"At vero," dico ego contra, "liceat mihi sperare tibi regem Pharaonem interficere in votis non esse;" mirá enim eius bellandi cupiditate non parum eram percussus.

"Va!" clamat ille, "Domina mea Astarte, regina cœli mariumque est. Ipsi licebit tam Pharaonem, quam Bodmilcarem derisui habere."

Tum Bichri, perdicem afferens, quam modo deiecerat,

nos interpellabat: "Poterisne, ó Navarche, mihi dicere, utrum Tartessus vitis ferax sit?"

"Pro summo colonorum Phœnicum incommodo," respondi illi, "nullæ omnino ibi vites nascuntur."

"Fieri itaque poterit," pergit ille, "quoniam ego aliquot tales mecum attuli, ut inde haud parum commodi percepturi sint. Cœlum nimirum Tartessorum haud minus calidum est quam nostrum; atque sic quis facile augurabitur, utrum ipsi mox non æque generosa vina procreaturi sint atque ipsi nos?"

"Eximium cœptum tuum est, sagittarie!" respondi illi, "optoque e corde, ut propositum e sententia cedat."

Turris Ioppæ, malique navium nostrarum, in dissito horizonte vix nobis in conspectum venerant, quum e longinquo Abigail versus nos appropinquare conspicabamur. Quum in eum locum pervenimus, Sammai ex equo desiliens, eam amplexu ardenti excepit.

Postquam interrogavi ab adveniente 'quid novi' esset, intellexique ab ea cuncta salva et incolumia vigere, amatoribus per se relictis, sine mora in littus ire contendi. Primus qui mihi obviam factus erat Barzillai fuit, qui me certiore fecit spadonem, ex quo ego discesseram, in pago non fuisse, nec quemquam virginem Ionicam convenire tentasse. Mox post Hamilcar cæterique cum Bodmilcare unà, me salutatum venerunt; atque simul statuimus suppetias modo allatas in naves comportare. De tyronibus statui, ut omnes in gaulo meo disponerentur; et sic integravi numerum ducentorum et decem

hominum, quorum quinquaginta erant remiges, septuaginta nautæ, octuaginta milites, denique decem officiales erant.

Dum muliones, collatá cum meis operá, asinis exonerandis vacabant, quidam eorum, homo insuetæ magnitudinis ac roboris, propius accessit, brachia oscillans, me intuebatur. Figura atque statura plane erant insolitæ: collum, veluti vacerra, inter humeros demersum videbatur taurino simile, longa cæsaries villosa ex capite undique pendebat, quæ cum demissa barba vultum pæne ad oculos usque operiebat, et cum comis miscebatur.

"Mene vis?" interrogo eum.

Voce stentoriá reclamatur: "Jonas⁶⁶ sum, e pago Eltecé, tribús Dan."

"Ecquid id attinet?" quæro ex eo.

"Tecum proficisci volo," clamat ille, "eò ubi feræ vivunt velim migrare."

"Quid ita? Quid faceres si eò pervenires?"

"Eò proficisci volo;" instat ille.

"At tu nullius rei es gnarus: quid te nobiscum ferremus?"

"Volo proficisci!" usque perstat.

Inops consilii, sciscitor ab eo, utrumne quidquam, quod nobis in navibus usui esse posset, præstare sciret.

"Fortis sum," respondet, "prosapia Samsonis; par sum ferendo in humeris bovem; scio et tubá canere," quibus dictis, pectus vehementer pulsatur.

Hannibal, qui interea hominem oculis peritis scrutabatur,

⁶⁶ Nomen viri; n. 55.

hæc adnotat: "Mihi non videtur nos cataphractam huic lurconi idoneam reperire posse; non tamen ineptus tubicen esse existimandus est." Tum ad eum conversus: "Vide sis, vir bone," inquit illi, "tubicinem iam habeo bonum; sed Navarcho Magone indulgente, certamen instituam tubicinum, ut comperiam, uter vestrum tubicini peritior habendus sit."

E mea parte utique nihil obstabat; proinde tubicen Hannibalis in medium arcessebatur. Itaque e promptuario ingens tuba deprompta, traditaque Ionæ est, sicque tubicines rivales, curiosa turbâ circumstante, sibi sistuntur.

"Macti, igitur, tubicines," sic fatur Hannibal, "e sententia canite! quis alterum virtute superet!"

Uterque ergo tollit tubam suam in sublime, aptat ad labia, simulque clarum acutumque edit clangorem, qui usu crescente animo ut infantibus colla buccæque tumescebant, acrior atque vehementior esse cœpit. Post satis longum temporis spatium quo neuter alteri cedere videbatur, tandem oculi tubicinis Hannibalis ex imis radicibus prorumpere, viresque eius labascere; at Ionas, tametsi venæ eius in crassitudinem digiti tumescerent in collo, usque sonitum edebat, qui tantum quod auditorum aures non rumpebant, qui quidem sonitus etiam acrior eo videbatur, quo tuba rivalis sui sensim plus languescebat. Tandem, post circiter quadrantem horæ, ultimo edito modulamine querulo, classicus Hannibalis, elinguis, spiritúsque orbus, corrui, in proximo lapide prostratus. Ionas, nullo indicio fatigii aut discriminis, loco suo stabat, alterá manu coxæ innitente, alterá tubam in sublime

effeſſente, in ſignum triumphi modulabatur.

"Satis! Satis!" univerſi clamavimus.

"Efferto ampliffimam quam habemus tunicam coccineam!" imperat Hannibal; "bucco ille diei victoriam reportavit."

"Poſſumne ergo proficiſci?" quærit Ionas.

Hannibal docuit eum facultatem a me ad id conſeſſam eſſe, eumque coccineam tunicam induere iuſſit, quæ quidem in ſingulis neminibus inter induendum diſcindi videbantur. Interim Himilco eum circuire, veluti oculis eum dimetiretur, cœpit conſilii non parum inops.

"Interiorius hunc nebulonem videre malim," inquit ille, "idgenus pulmones ego certe nunquam vidi."

"Sitis!" nunc vagit novus hic gigas.

Cyathus vini illi offerebatur, quem ille protinus ſiccavit.

"Haustumne hoc vocabis?" quæritat ille, "tantundem pupillis meis minimis darem; annon potero ex urceo vel ex urna potare?"

Himilco cyathum iterum implevit, porrexitque Ionæ. Ipſe mirabundus, propeque terrore percuſus, ſecum mutiebat: "Balatro prorsus ſingularis; certe hunc non vili alemus."

Cunctis mercibus noſtris comportatis et in navibus diſpoſitis, Barzillai noſtro, uxorque ultimum vale diximus, Ionica animo multum commota. Milchæ, quæ eam ſummá, quá par erat, hospitalitate affecerat, valedixit. Abigail ultima littus reliquit, oculos in littore montibusque paterni ſoli diu, multoque affectu, paſcens et circumferens.

Alto potiti, Promontorium Peluſium, quod a planitie circum

per lucos palmetorum facile discerni poterat, vesperi diei insecuti superavimus. Mare satis tempestuosum haud paucis vectorum, náuseá plerumque illatá, magno erat incommodo. Postridie, circa meridiem, in conspectum veneramus aquæ turbidæ, ex quo intelligebamus nos prope ostia Nili, cuius effusio hæc erat, versari.

CAPUT V

Pharao Sero Advenit

Haud ita multo post in eam partem ostii Nili vergebamur, quæ Tanaitica appellatur, secundum quod ostium e longinquo obelisci urbis Tanis cernebantur. Sedimenta, quæ flumen ipsum secum verrit, item vis venti fluctuumque, quâ promontoria afficiuntur, iunctim eo tendere videntur, ut hunc Nili fluxum obruant et impediunt. Itaque, quum *Cabiri*, quæ præmittebatur ad vada cognoscenda, reverteretur et nuntiaret aquam ad salvam navigationem *Melcarth* haud concedere, consilium cepi, ulterius, usque ad ostium Medecium navigandi, utpote quod longe amplius est, quodque, præterea, rectâ Memphin ducebat. Quum tamen nunc iam nox immineret, nec in tenebris cum fluctibus in contrarium currentibus congrredi consultum putarem, satis mihi videbatur intra arcûs iactum a littore anchoras iacere, ibique pernoctare.

Interim Hazael ad me accessit, petivitque ut sibi noctem cum amico exigere liceret. Mihi quidem quodammodo et ipsa natura ac modus ratioque humilis petendi insolita videbantur. Tamen, quum compertum haberem Ionicam in sua casteria, Abigail autem cum Sammai in stega morari, facultatem dandam censui.

Quum apud gentem peregrinam versaremur, quacum hactenus nulla nobis fuisset consuetudo, enixa cautelâ usus,

Hannibalem excubias duplicare iussi, atque singulari diligentia vigilare. Naves interim nostras hoc ordine collocari curavi; a dextro ad extremam Meridiem *Cabiri* consistebat; *Astarte* ad pilam quamdam, ad spatium dimidii iactus arcus retro destinabatur; *Melcarth*, atque *Dagon* in adversa ripa consistebant, ubi aqua altior erat. Minorum barcarum una apud me, altera apud *Melcarth* continebatur.

Sursum, secundum ripam fluminis, plures naves Ægyptiacæ in anchoris stabant, aliæ autem haud paucæ erant in siccum subductæ. Mirum mihi videbatur, quare eo loco, ubi anchoratio non esset, tantæ constitissent; paullo tamen post comperiebar Pharaonem classiculam coegisse, quâ mox ad rebellionem, quæ Pelusii⁶⁷ eruperat, opprimendam discessurum. Duo regii officiales cum manipulo militum, partim securibus armatorum, iam navim meam conscendebant ad cognoscendum qui nos essemus, quidque hic vellemus; mea tamen explicatione contenti, dicesserunt. Ubi umbræ noctis augeri cœperunt, lumina duarum actuariarum circinantium in alveo fluminis apertiori conspiciebantur, quum subito alius præfectus ad nos accessit, nostraque lumina exstingui iussit; quod protinus factum est.

Nox summo calore æstuabat; urensque auster, arenis deserti onustus, veluti per ructus impetuque flans, nullum sublevamen afferebat. Cælum erat nubilum, ideoque nox, quamquam non caliginosa, opaca tamen adeo erat, ut præter ignes, quorum lucificæ flammæ e castris, in adversa ripa positis, nihil prorsus

⁶⁷ Nomen loci.

cernebatur. E longinquo, in ripa utraque, subinde incerta lumina pagorum percipiebantur. Prope ante nos, faculæ duarum actuariarum, ut iam memoravi, usque micabant; sed præter hæc, si demas raras emicationes quarumdam navium, casu prætereuntium, totam regionem undique tenebræ operiebant.

Circa mediam noctem, post horas quinas aut senas ex quo anchoras ieceramus, munus vigilandi Himilconi concredidi, ipse quietem petens. Ut versus camam itabam, oculos ad dextram ripam converti, atque in opaco minus clare aliquot navigia ibi animadverti; cæteroquin silentium cuncta tenebat, sicque in subternum descendi.

Vix dimidiam horam dormiebam, quum Himilco me propere suscitavit, me acclamans:

"Soluti flutamus!"

Extemplo in pedes consilio, et ad retinacula proruo. Ea præcisa reperio.

"In stegam! Lumina! Accendite lucernas!" clamavi omnibus viribus; eodemque tempore animadverto lumina ad lævum, audioque vocem a longinquo clamantem: '*Ad Astarten!*' 'Retinacula nostra scissa sunt, et fluitamus!' Reclamavi ad eos, iussique illos ad nos accedere; satis enim certum erat alteram quoque navim nostram idem ac nos fatum sortitam esse.

Interim omnes manus in stegam concurrunt, signa accenduntur; remiges se ad transtra recipiunt, navemque, ut iussi erant, leni motu retro agunt, ac dum cæteræ naves adventent, in eo motu continent. A tergo, ad quaternos circiter iactus sagittæ,

animadverto *Cabiros*, lumina extollentem, vocesque nautarum satis clare excepi. Eodem momento temporis remorum ictus *Dagonis*, ad latus nostrum appropinquantis, exauditur. Acclamo Hasdrubalem in stega stantem:

"Ubinam est *Melcarth*?"

Quum nullum proprium responsum accepissem, naves tres ad lævam ripam procedere iussi. *Dagon* flumen rectà transit; secutus ego sum oblique; *Cabiri* autem præcedens, parum ad austrum tendebat, mox ad Septemtriones revertitur, et quam poterat proxime ad ripam.

Dum nos transversum vehimur, Hannibal omnes suos arma capere iubet, quoniam sollicitudo nos incessit, quod quum nos tantopere agitemur, *Ægyptii* nec videri usquam, nec audiri possent; lumina enim eorum extincta erant, circitorum autem nullum vestigium. *Cabiri* interea ad nos redivit, nec se quidquam vidisse mihi significavit. Ac ne tum quidem ullum cerni poterat navium *Ægyptiacarum* vestigium quum vel bina stadia in flumine descenderamus; nec antea quam in auditum ruentium in ostio fluminis aquarum pervenissemus, quum prope illideremur atræ cuidam moli, quæ in tenebris nobis imminebat.

"Retro ad vestras stationes, *Phœnices*! flumen noctu non relinquetis!" vox nos lingua *Ægyptiaca* acclamat.

"Nec nobis in animo est," respondeo illi, "ut tamquam fures aufugiamus. Verum oris scissis naves nostræ abreptæ flutant, una autem omnino disparuit."

"Tum novas quærite stationes," responsum est, "ad mane

usque expectabitis. Iussu Pharaonis, hac nocte discedere non poteritis."

Nihil supererat, nisi ut obsequamur. Missis itaque nautis in scapha ad ripam, aliam stationem quæsitum, qui et locum idoneum repererunt, quo deinde appulimus. Vix tamen in iis locis constiteramus, quum vox e medio flumine, linguâ Phœniciâ ad aures nostras pervenit: "Subveni! Subveni!"

Scapham itaque ad eum locum, unde vox audiebatur, submittimus; vox tamen propius accessit; paucis vero momentis post, scapha iuxta nos adstitit, et unus meorum nautarum, aqua madens, in stegam *Astartes* sublevatur. Is aspectu miserabilis erat: in capite plura vulnera hiabant, totusque vultus cruore erat perfusus.

"Proditi sumus! Bodmilcar nos prodidit!" gemebat miser, nec præterea quidquam efferre valebat, nam viribus exhaustus, titubans corruit, omnino præter se, ac semimortuus. Hominem prostratum, allato stragulo, recondi iussi, dum Abigail vultum eius lavabat, unguentoque perfricabat, Himilco autem admoto ad labia cyatho vini, eum recreare satagebat. E verbis hominis equidem satis intellexi quare mihi magnopere cavendum esset, et ob eam rem lumina exstinxi, unamque lucernam et unam faculam in singulis navibus contineri satis habui, excubiis autem singularem diligentiam demandavi.

Interea misellus ille ad se rediit, atque Hanno, Hannibal, Himilco, Sammai, necnon ego, eum circumstetimus, ut siquid enuntiaret, exciperemus. Unus nautarum caput eius levabat et

suffulciebat, ut quo facilius eloqui posset. Abigail autem atque Ionica in genibus viro unguentis adstabant.

"Hac vesperá," incipit nauta saucius narrare, "amicum quemdam visum ad *Melcarth* accessi. Ut vobis notum est, cuncti fere nautæ ibi Tyrii sunt. Bodmilcar cum pæne omnibus egit. Ipse secreto cum duce Pharaonis collocutus, vos omnes speculatores, et cum rebellibus fœdere iunctos asserebat, qui Pelusii tumultuari cœpissent. Asseruit, præterea, vos in navi etiam mancipium celare, quod ipse Pharaoni tulisset, quodque ad vos perflugisset. Sui me quoque hortabantur ut me suæ coniurationis participem facerem, quod quum ego me facturum negassem, in me omnes, necem minati, impetum fecerunt. Ego pedem retraxi, meque in flumen præcipitem dedi. Ibi scapha Ægyptiaca me insectabatur. Bis mihi ictu remi caput ferierunt. Aquæ me submergendo certam mortem evitavi, nam ipsi, sine dubitatione, inde me iam mersum colligebant, nam ab insectando destiterunt. Edictum igitur est, ut prostridie omnes caperemur. Cras, itaque, nos adorientur, ut ad Pharaonem captos deferant. Plus quod dicam habeo nihil."

Quum ad hæc narranda nimiá virium contentione uteretur, misellus nauta, artubus solutus intermortuus est. At ego, auditis commotus, ad regias litteras confugere volebam, atque nullá morá eas quæsitum processi, sed stupens, et attonitus reperi eas mihi furto ereptas esse, quod me Hierosolymis versanti evenisse verosimile est. Omnes terrore eramus percussi. Primus Hanno cœpit loqui:

"Omnis hæc res," inquit, "plane est perspicua. Fur Bodmilcar est. Ut compertum habetis, Hazael annulum regis signatorium habet. Furciferi hi litteras aperuerunt, sensum immutarunt, deinde, signaculo regis iterum sigillarunt. Bodmilcar eas sumpsit, regique submitit, se præfectum huius expeditionis simulans, nosque prodicionis accusavit. Fides illi habetur. Quid vero inde secuturum sit? Fato certius futurum esse scio ut capiamur. Abigail autem, utique, ad Pharaonem mittetur."

"Non usque eo," interclamat Sammai, "dum ego gladium ad eam tuendam habuero."

"Sic, profecto!" firmá voce ait Hanno; "Abigail sine dubitatione Pharaoni tradetur, Chryseis autem venusta, Bodmilcari, in præmium, ob suam fidem et constantiam, donabitur."

Hanno gemitum edidit, Hannibal autem mystaces irritatus orsitabat.

"Haudquaquam dubito, Hanno," interloquor ego, "quin cuncta quæ præsis, eventura sint. Tamen nunc ante tempus esset desperare. At vero tu apud nos, veteres nautas, fortasse non satis diu versatus es, ut cantilenam nautarum de Ægyptiis discere potuisses."

Quamobrem ego sibilare cœpi cantilenam, Himilco autem læto risu sic canere cœpit:

"Gentem bucephalam mira arte eniti necesse est,
Antea ut capiant, quem plectere morte minentur."

Omniū animi protinus conversi sunt. Præ gaudio omnes mei amplexibus me prope enecuerunt. Hanno genua, alterumque brachium amplectebatur; Abigail alteram manum prehendit et deosculabatur; Hannibal ex uno latere cataphractam meam vellicabat; Sammai ex altero idem faciebat. Iam non procul aberam quin ab iis suffocarer. Ionica, quæ mea verba etiam satis intelligebat, suas gratias oculorum nictu significabat.

Ut primum amplexus meorum eluctari poteram, ostendi illis in longinquo opacum cumulum Ægyptiacarum navium, quæ in diluculo vix cerni poterant.

"Si quinis-senis non plures essent illæ testæ dulcium aquarum," inquam, "nostræ tres naves viam illis ad fundum Nili cito ostenderent; at nunc tanta earum turba est! Præterea, illis armatæ copiæ in ripa præsto sunt, nec flumen ad eos effugiendos satis latum est; Bodmilcar quoque suâ operâ iis aderit, qui pontivagus veteranus est, et quamvis sua navis ad certamen instructa non sit, ipsa Tyriis instructa est. Quidquid tamen sit, cedendum non est. Duremus paulisper. Cæterum mihi confidite!"

"Tui sumus!" ait Hanno, "ad mortem usque!" Hannibal dentibus pressis mutiebat vindictam, si quis mandatis defuturus esset. Sammai amplexu tenebat Abigail, vovens caput cum spoliis cuiuscunque, qui cum eo congressus fuisset, ei allaturum, si ipse adeo Pharaonis esse contigisset.

Sub idem tempus Hamilcar et Hasdrubal, hic cum suo

gubernatore Giscone, ad mandata mea accipienda accesserunt.

"Tyrio illi," fatur Hamilcar, "nunquam fidem habui; mihi ergo perquam placebit rem cum eo potius gladio dirimere; idem et nautæ mei sentiunt."

"Ha, ha! Himilco," ridebat Gisco inauritus, "iam licebit diversari!"

"Sic, Me Dius Fidius, ó te vetusculum Celtam," regerit in eum Himilco, "docebimus scordalos natate."

Manibus trium virorum prehensis, gratias ob fidem eorum dedi, dein ipsi ad naves reverterunt. Multo iam die, oculos in flumine circumferens, situm navium hostilium deprehendi. Infra, secundo flumine, conspicabar Ægyptiorum triremes in itinere positas. E regione nobis, a lævo, circiter quadraginta lintres, cum quaternis remigibus, quinisque militibus erant congregatæ, a dextra autem ripa circiter centum sagittarii properantes videbantur. Adversum flumen prospectans circa duo stadia, senas triremes animadverti; duas onerarias, cum suspensis stegis, vidi sub velis, ad lævam ripam, secundo flumine ferri; medio autem flumine, cum celsis lateribus, edita prorá, agnovi *Melcarth*, ut retractis remis, velisque convolutis, ab helciariis monoremis trahebatur. Castra, quorum ignes in tenebris videbamus, nimium aberant, quominus interdiu sub oculis caderent. Ripæ undique humiles erant, sine arboribus, sed agri, trifoliis consiti, item segetibus pro messi prope maturis læti circum patebant. In ripa læva, intra iactum sagittæ, agger erat satis arduus, cuius in summo via ducebat, ut contra eluviones

annuas tuta esset. E longinquo albi muri urbis, ad Meridiem, cernebantur; ad Aquilonem gilvo-albidæ aquæ, aggerem fluminis transcendentem, et cum glauco æquore miscentes, videbantur.

Ab ostio fluminis vix stadia sena aberamus. Tam Eurus, quam fluctus nobis favebant, ita ut, si semel alto potiri nobis datum esset, nihil nobis verendum erat. Consilium itaque cepi Ægyptios adoriendi, priusquam *Melcarth* nos antevertere posset, quod sciebam admodum difficile fore, iam propter ingentem eius molem, eam evitare, si nobis præcurrere posset, unde etiam telis nos facile obrueret, quin propter celsitudinem laterum non modo nostri eam invadere nequirent, sed ipsi nos sine negotio invadere et opprimere possent.

Primum itaque meum stratagema erat, solvere retinacula, meque in medium fluminis cursum collocare, ita ut extra ictum sagittarum a ripa essem. *Dagon* proram ad Aquilonem convertit, ac dimidium iactum sagittæ infra me iacebat, *Cabiri* vero a lævo mihi, cum prora ad Austrum. Vela cuncta convoluta erant, remiges autem aquam tenerrime verrere iussi erant, ut naves nihil nisi in loco continerent, et quisque viæ dux iuxta gubernatorem paratus adstabat. Hannibal sagittarios suos a fronte, et a postico instruxit, milites autem circum malos collocavit. Ego et Hanno proram scandimus, insequente classico. Hercules Ionas apud Hannibalem mansit. Ei persuaderi non poterat, ut seu lorica indueret, seu hastam caperet, sed cum tuba in manu observabat, ut nos ad certamen nosmet parabamus.

Iam scorpiones iaculis erant oneratae, et in singulis navibus

plures testæ erant cum sulphure piceque ad succendendum paratæ. Fecimus etiam pro re nata rates flammiferas e tabulis, quibus clavos trabales impuleramus, his autem pelles caprinæ pinguedine illitæ ad facile incendendum alligatæ erant.

Diu nobis expectandum non erat. Paulo enim post acuti soni tubarum Ægyptiorum clangere audiebantur, navesque militibus scatere cœperunt. Satis clare poteram fuscos et imberbes vultus Ægyptiorum militum discernere, itemque eos securibus esse armatos, triangulariaque scuta gerentes. Cernere etiam poteram sagittarios, nudis cruribus, e cingulis pugiones pendentes, ut iuxta navium latera dispositi stabant. Remiges plus quam seminudi erant, nam præter amiculum circum lumbos, plane nullum vestimentum gerebant, atque remos suos, secundum morem gentis, stantes agebant. Super constratum *Melcarth* Bodmilcar facile discerni poterat; cuidam officiali Ægyptiaco, admodum agitatus, negotiisque intentus, aliquid explicare videbatur. Hic, viridi indutus, ingenti corymbo, vultu, brachiisque minio tinctis, secundum morem hominis eius dignitatis.

Milites scaphas stipantes haud aliter quam remiges erant induti, in cingulis pugiones gerentes, armati vero erant securibus atque iaculis, utroque extremo præacutis, quibus Ægyptii mira dexteritate uti cognoscebantur. Quamquam omnes naves militesque magnopere agitari videbantur, neutri accedere tentabant, sed universi expectatione quadam teneri parebant.

Res mox palam fuit. Linter maiuscula e cætera multitudine se explicare videbatur, ac secundo flumine ad nos tendere.

Remiges octo in editiori prora, ac versum puppim stantes, navim impellebant, et duodeni milites, quadratis cataphractis æreis in pectore, armati lanceis, pugionibus, atque acinacibus, stabant in medio, inter quos regius quidam minister altioris ordinis stabat. Is duplici tunica erat indutus, in pectore altera alteram obvolvens, utraque e reticulato lineato, cingulo vitreatis lamellis ornato cinctus, e collo autem figura aurea ac vitreata pendeat, cum alis passis, catená aureá avis suspensa. Operculum capitis celsa tiara erat, cum vitreata lamella, nomine Pharaonis, litteris hieroglyphicis inscripta. Barba eius telá rubrá complexa erat, manu autem securim militarem auratam librabat, cuius manubrium intestino opere animalium symbolorumque aliorum speciem ferenti, erat exquisite ornatum. Ad unum latus huius viri tam laute ornati, sacerdos, vel scriba stabat presse tonsus, omnino candidatus, qui manu atramentarium, voluminaque papyri ferebat; ex altero autem latere, Syriacis loricis indutus, vetus noster amicus, Hazael, adstabat. Non poteram lenem risum cohibere, quum in navi cumulum catenarum compedumque conspiciebam.

Audito clamore officialis regii, quo significabat se mecum colloqui velle, facultatem ei feci, ut navim suam ad latus *Astartes* appelleret. Ille, comitante scriba, quinisque militibus, non sine arrogantia conscendebat. Hazael, satis providus, loco, quo stabat, mansit. Ipse, magnatem regium cum omni honoris officio excepi, ac secundum morem regni eum consalutavi; at ille hæc omnia non modo flocci fecit, verum omni proterviá ac procacitate in

hunc modum nos verbis lacessere cœpit:

"Ad genua, ad genua, vos fures Phœnicii, et misericordiam Pharaonis flagitate!"

Quum intellexissem hunc esse tenorem verborum eius, austero modo illi respondi:

"Fures non sumus, nullam Pharaoni iniuriam intulimus; quin tantum abest ut Pharaonis misericordia a nobis efflagitanda sit, ut eius tutelam mereamur."

"Apage sis ista mendacia!" clamat furens Ægyptius. "Numquid non ipsá hac nocte effugere tentavistis?"

"Non!" regero acrius; "retinacula nobis per fraudem abscissa erant. Veri fures apud vos sunt. Sycophanta ille Bodmilcar, isteque spado scordalus, surreptis a me regiis litteris, eas ad te detulere."

"Tace!" furioso impetu clamat Ægyptius, "doli vestri nobis luce clarius constant. Protende manus! compedes parati sunt, et tu, atque mancipium, quod Pharaoni ereptum erat, ad Pharaonem procedetis. Noli dubitare quin æqua vobis iustitia fiat."

Iam scriba atramentarium calamosque apparare cœpit, ut nostra nomina litteris consignaret, quum ego, mei plane impos, in cachinnum erupi:

"Num tu nos insanire arbitraris?" eum inclamo, "Tunc, Hercle, existimas futurum, ut nos naves nostras deseramus, teque comitemur, ut elenchum mendaciorum in nos effictorum auscultemus? Non, per omnes Deos Deasque faciemus, sed ubi

sumus, perseverabimus!"

Конец ознакомительного фрагмента.

Текст предоставлен ООО «ЛитРес».

Прочитайте эту книгу целиком, [купив полную легальную версию](#) на ЛитРес.

Безопасно оплатить книгу можно банковской картой Visa, MasterCard, Maestro, со счета мобильного телефона, с платежного терминала, в салоне МТС или Связной, через PayPal, WebMoney, Яндекс.Деньги, QIWI Кошелек, бонусными картами или другим удобным Вам способом.